

mijnEPB.be

 ZEILSCHIPSTRAAT 10
9000 GENT

info@mijnEPB.be
09 226 12 33

mijnEPB.be

i.s.m.

ARCHEOLOGIENOTA BUREAUONDERZOEK

VERSLAG VAN DE RESULTATEN

OPDRACHTGEVER:

BOUWPLAATS: BEGIJNENSTRAAT – 8900 IEPER

Titel: **Archeologienota Ieper Begijnenstraat**
Erkend archeoloog: **Bart Bot OE/ERK/Archeoloog/2016/00114**
Auteurs: **Bart Bot**
Advies specialisten: /
Wetenschappelijke advisering: /
Projectcode bureauonderzoek: **2021F413**
Locatiegegevens: **Provincie West-Vlaanderen, Ieper, Begijnenstraat, Sterrestraat**
Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: **Xmax, ymax; xmin, ymin: 44690, 172009; 44615, 171951**
Kadastergegevens: **Provincie West-Vlaanderen, Ieper, afdeling 3, sectie E, perceelnrs. 153/2D21, 153/2V22 en 153/2W22**
Betrokken actoren: **Bart Bot (erkend archeoloog), Nikki Heyerick (erkend archeoloog), opdrachtgever**
Plaats en datum: **Gent, 21-12-2021**

Niets uit deze uitgave mag vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie of welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van MijnEPB i.s.m. Bart Bot Archeologie BV
MijnEPB i.s.m. Bart Bot Archeologie BV aanvaarden geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoud

Inhoud.....	3
1. Inleiding.....	4
1.1. Onderzoeksopdracht	4
1.2. Wettelijk kader.....	4
1.3. Randvoorwaarden	6
2. Onderzoeksmethode	7
2.1. Motivering	7
2.2. Topografische situering	7
2.3. Huidige situatie en geplande werken	10
3. Assesmentrapport.....	14
3.1. Landschappelijk situering	14
3.2. Geologische situering.....	16
3.2.1. Tertiair.....	16
3.2.2. Quartair.....	17
3.3. Bodemkundige situering.....	19
3.4. Historische schets	19
3.5. Kaartmateriaal	23
3.6. Archeologische voorkennis	35
3.6.1. Archeologische prospecties en opgravingen.....	35
3.6.2. Archeologische en historische indicatoren	35
3.6.3. Archeologische nota's	36
4. Synthese	39
4.1. Archeologisch verwachtingspatroon.....	39
4.2. Onderzoeksvragen	39
5. Besluit	40
Bibliografie	41
Figurenlijst	42

1. Inleiding

1.1. Onderzoeksopdracht

Aanleiding van onderstaand bureauonderzoek is de geplande groepswoningbouw ter hoogte van het plangebied Ieper Begijnenstraat (prov. West-Vlaanderen). Met dit bureauonderzoek wordt de eerste stap gezet van het archeologisch vooronderzoek met het oog op het bekomen van een archeologienota waarvan akte genomen is en aldus de behartiging van de archeologische belangen binnen de planrealisatie, conform het actueel Vlaams erfgoedbeleid.

Het archeologisch vooronderzoek betracht vooreerst archeologische artefacten en sites op te sporen binnen de grenzen van het projectgebied. Finaal formuleert het archeologisch vooronderzoek een beargumenteerde inschatting van het potentieel voor kennisvermeerdering van eventueel aanwezige archeologische resten binnen de grenzen van het projectgebied, en hoe hiermee om te gaan in het kader van de planuitvoering.

Een dergelijke inschatting kan gebeuren na het beantwoorden van de volgende onderzoeksvragen:

- Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?
- Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?
- Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?
- Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?
- Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?
- Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

1.2. Wettelijk kader

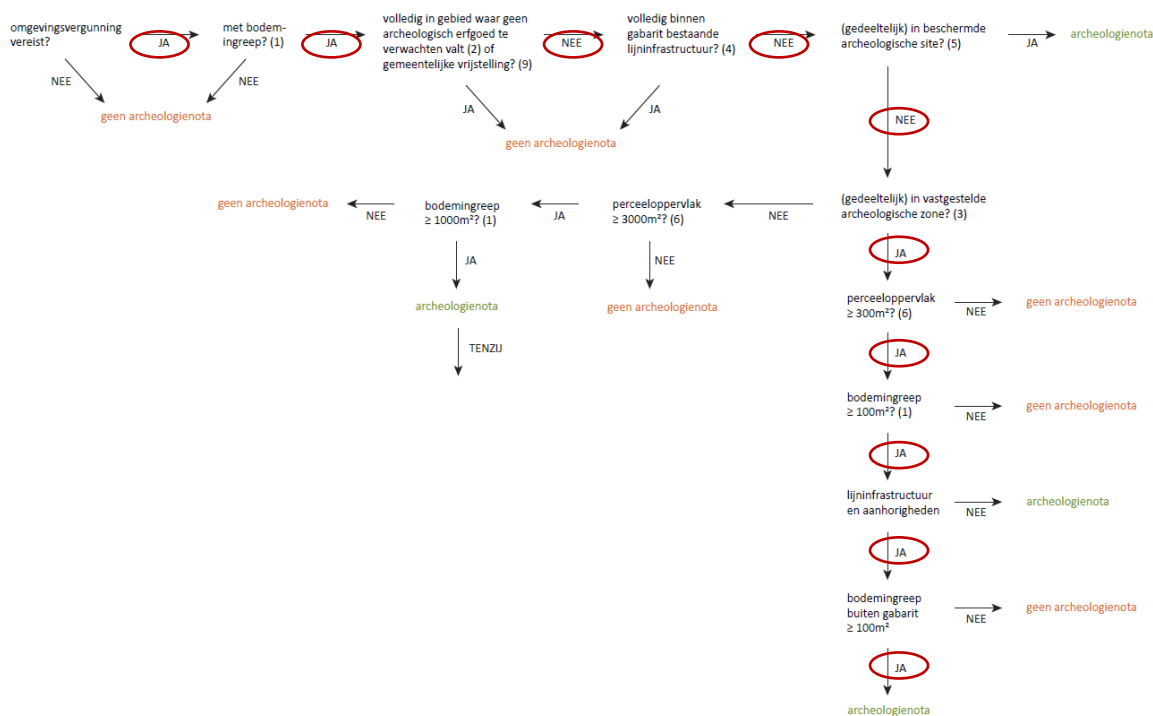
Deze archeologienota wordt opgemaakt naar aanleiding van een geplande aanvraag van een omgevingsvergunning met betrekking tot stedenbouwkundige handelingen waarbij de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de aanvraag betrekking heeft 300m² of meer bedraagt en de geplande werken betrekking hebben op meer dan 100m². De totale oppervlakte van het plangebied in kwestie bedraagt circa 2126m². Vandaar is men verplicht een archeologienota¹ bij de aanvraag in te dienen. Het projectgebied bevindt zich niet in een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten is. Het projectgebied bevindt zich binnen de archeologische zone 'historische stadskern van Ieper'².

¹ Er werd reeds akte genomen van een archeologienota m.b.t. dit project. Deze herindiening betreft een kleine wijziging in de bouwplannen. I.p.v. 12 loten worden nu 13 loten gebouwd. De contouren van het plangebied en onderzoeksgebied blijven ongewijzigd.

² <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/140021>

Figuur 1 Kaart historische stadskern leper (blauw) en aanduiding van het plangebied (rood kader). (bron: [Historische stadskern van leper | Inventaris Onroerend Erfgoed](#))

Figuur 2 Beslissingsboom, criteria bij omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen, deel 1. (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed)

1.3. Randvoorwaarden

Voor het bureauonderzoek worden enkel toegankelijke en beschikbare bronnen gebruikt.

2. Onderzoeksmethode

2.1. Motivering

Doel van het bureauonderzoek is een zo helder mogelijk beeld te vormen van het archeologisch potentieel. Deze drukt een verwachting uit ten aanzien van voorkomen, aard, gaafheid en conservering van de archeologische resten in de ondergrond van het plangebied. Deze archeologische verwachting wordt getoetst en vergeleken met de geplande werken. Op die manier kan een gefundeerde uitspraak gedaan worden of er al dan niet verder archeologisch onderzoek is aangewezen.

Organisatie

Om de archeologienota op te stellen werden verschillende bronnen geraadpleegd. Informatie over de geplande werken werd aangeleverd door de initiatiefnemer. Zo werden diverse bouw- en funderingsplannen verkregen om een zo duidelijk mogelijk zicht te krijgen op de geplande werken en hun impact.

Om een beeld te kunnen vormen van de fysisch-geografische situatie, een historisch kader te schetsen en bekende archeologische vindplaatsen te kunnen aantonen, werden verschillende bronnen geraadpleegd. Het meeste kaartmateriaal werd teruggevonden via Geopunt³. Dit is de centrale toegangspoort tot geografische overheidsinformatie. Daarnaast werd gebruik gemaakt van Cartesius⁴, een databank met kaarten van het NGI (Nationaal Geografisch Instituut), de Koninklijke Bibliotheek, het Rijksarchief, lokale archieven en het Koninklijk Museum voor Midden-Afrika. Om een overzicht te krijgen van de bekende archeologische vindplaatsen binnen het projectgebied en de ruime omgeving ervan werd de Centrale Archeologische Inventaris van Agentschap Onroerend Erfgoed (CAI)⁵ geraadpleegd. Het kaartmateriaal in deze archeologienota werd opgesteld met QGIS, dit is een vrij en open source geografisch informatiesysteem. De gebruikte bronnen waren afdoende om een gedegen advies te geven voor een verder archeologisch traject. Bijkomend archiefonderzoek werd, gezien de ligging van de site, niet opportuun geacht.

2.2. Topografische situering

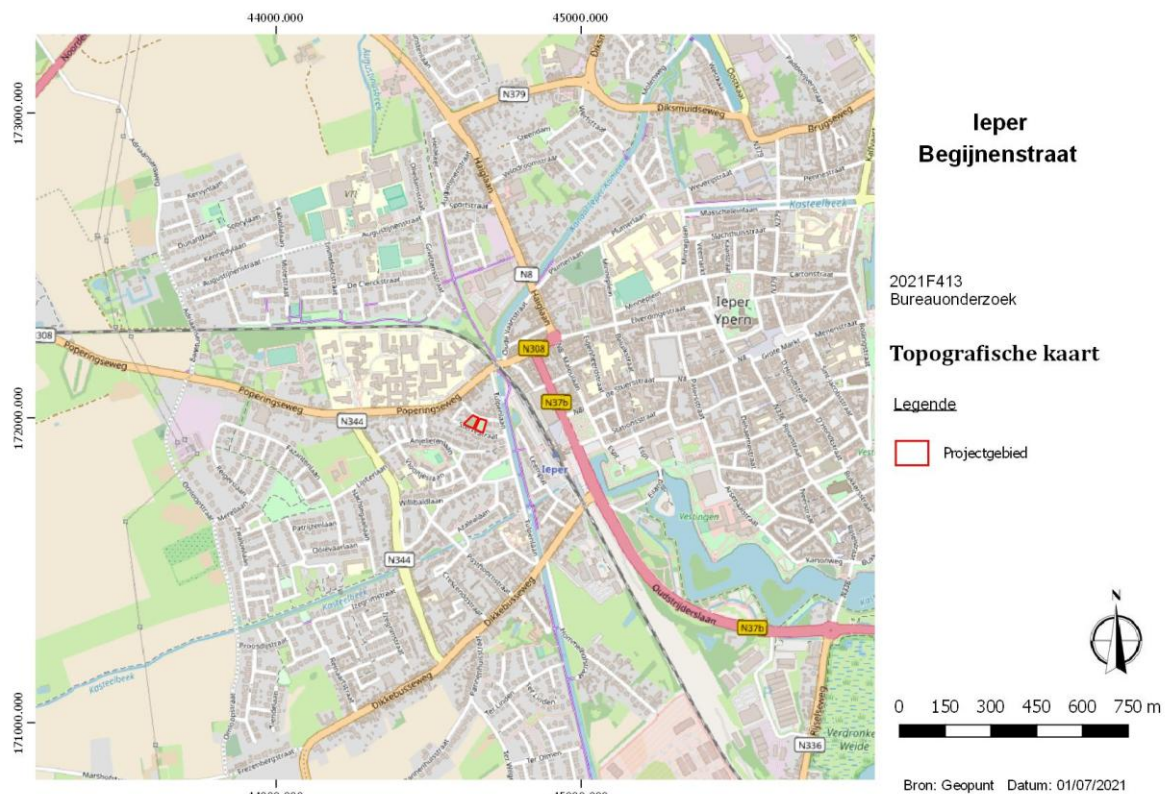
Ieper bevindt zich in het zuidwesten van West-Vlaanderen en ligt slecht enkele kilometers boven de Franse grens. De stad behoort tot het gelijknamige arrondissement en is het resultaat van een fusie tussen de gemeenten Ieper, Boezinge, Brielien, Dikkebus, Elverdinge, Hollebeke, Sint-Jan, Vlamertinge, Voormezele, Zillebeke en Zuidschote. De stad grenst in het noordoosten aan de gemeente Langemark-Poelkapelle, in het oosten aan de gemeente Zonnebeke, in het zuiden aan de gemeente Heuvelland, in het zuidwesten aan de stad Poperinge en in het noordwesten aan de gemeentes Vleteren en Lo-Reninge. Het plangebied situeert zich aan de westelijke zijde van de historische stadskern. De Grote Markt bevindt zich 1km naar het oosten. Het plangebied ligt tussen de Begijnenstraat en de Sterrestraat en bestaat uit twee delen en drie percelen. De westelijke zone betreft de percelen 153/2D21 en 153/2V22, de oostelijke zone perceelnummer 153/2W22.

Kadastraal is het plangebied terug te vinden onder: Provincie West-Vlaanderen, Ieper, afdeling 3, sectie E, perceelnrs. 153/2D21, 153/2V22 en 153/2W22.

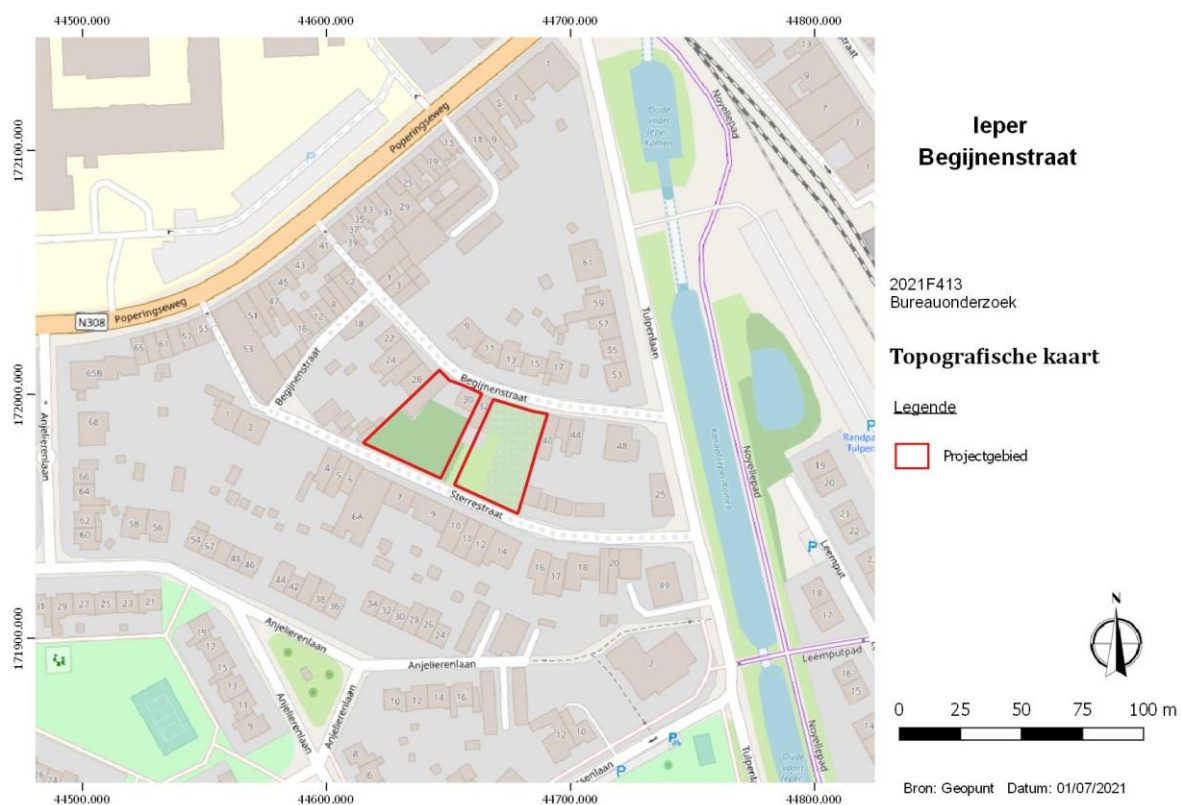
³ <https://www.geopunt.be/kaart>

⁴ <https://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

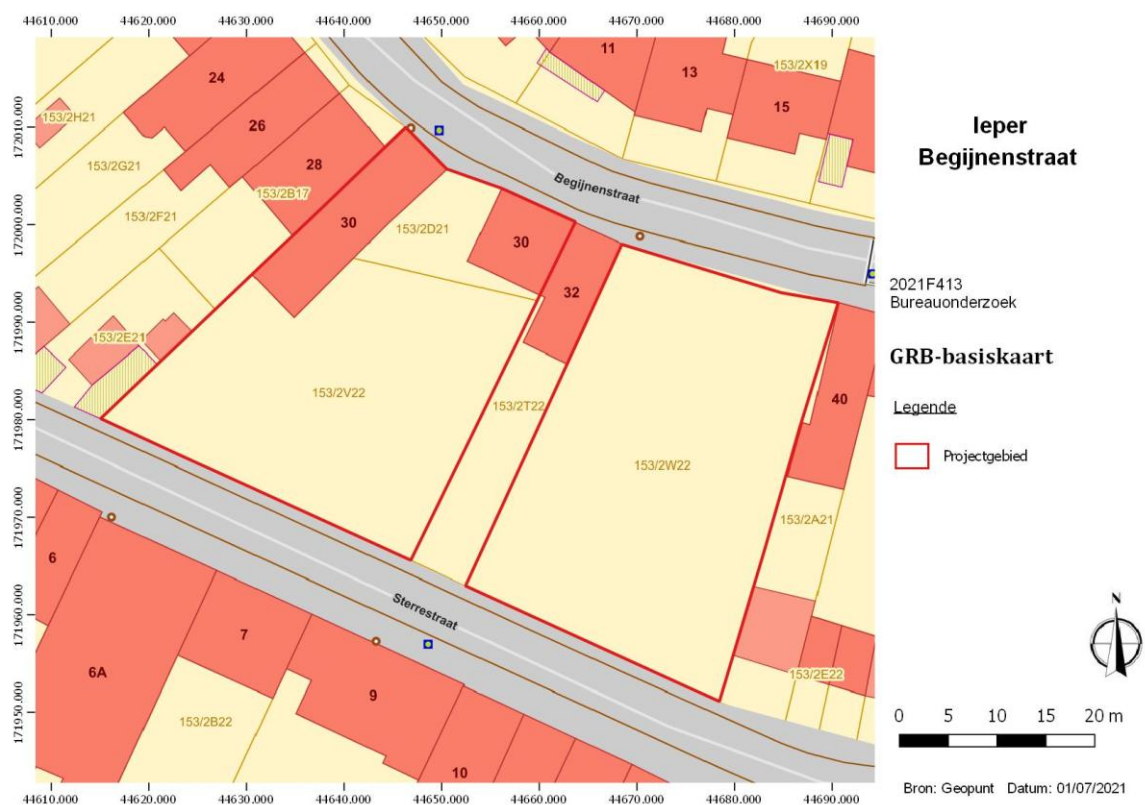
⁵ <https://cai.onroerenderfgoed.be/>

Figuur 3 Topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt, NGI)

Figuur 4 Detail van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt, NGI)

Figuur 5 GRB-basiskaart met aanduiding van het plangebied en betrokken perceelnummers. (Bron: geopunt)

2.3. Huidige situatie en geplande werken

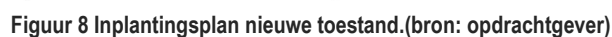
Op het westelijke deel staan twee gebouwen/woningen met samen een footprint van 180m². De gebouwen zijn niet onderkelderd. Op het westelijke deel staan vrij veel bomen, het oostelijke deel is braakliggend met hoge grassen en struiken.

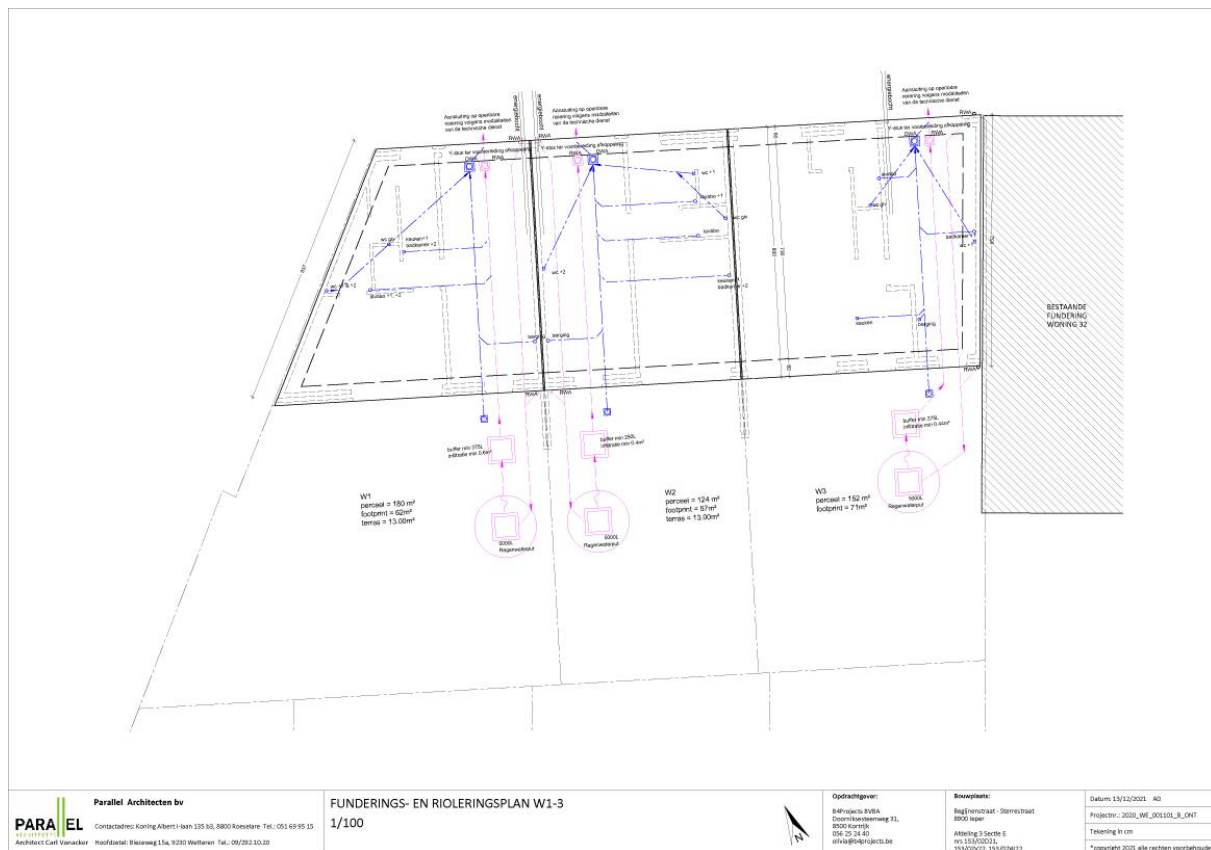
Na de afbraak van de huidige gebouwen zullen 13 nieuwe woningen gebouwd worden binnen het plangebied, 6 woningen aan de zijde Begijnenstraat en 7 woningen aan de zijde Sterrestraat.

De nieuwe woningen worden voorzien van nieuwe nutsleidingen en een regenwaterput. Enkele woningen beschikken over een infiltratieput. In de westelijke hoek worden extra parkeerplaatsen gecreëerd. Het lijkt geen twijfel dat de bouw van de woningen gepaard zal gaan met inrepen in de bodem die mogelijks het eventueel aanwezige archeologische erfgoed zullen vernietigen. De plannenbundel van de geplande werken is in bijlage terug te vinden.

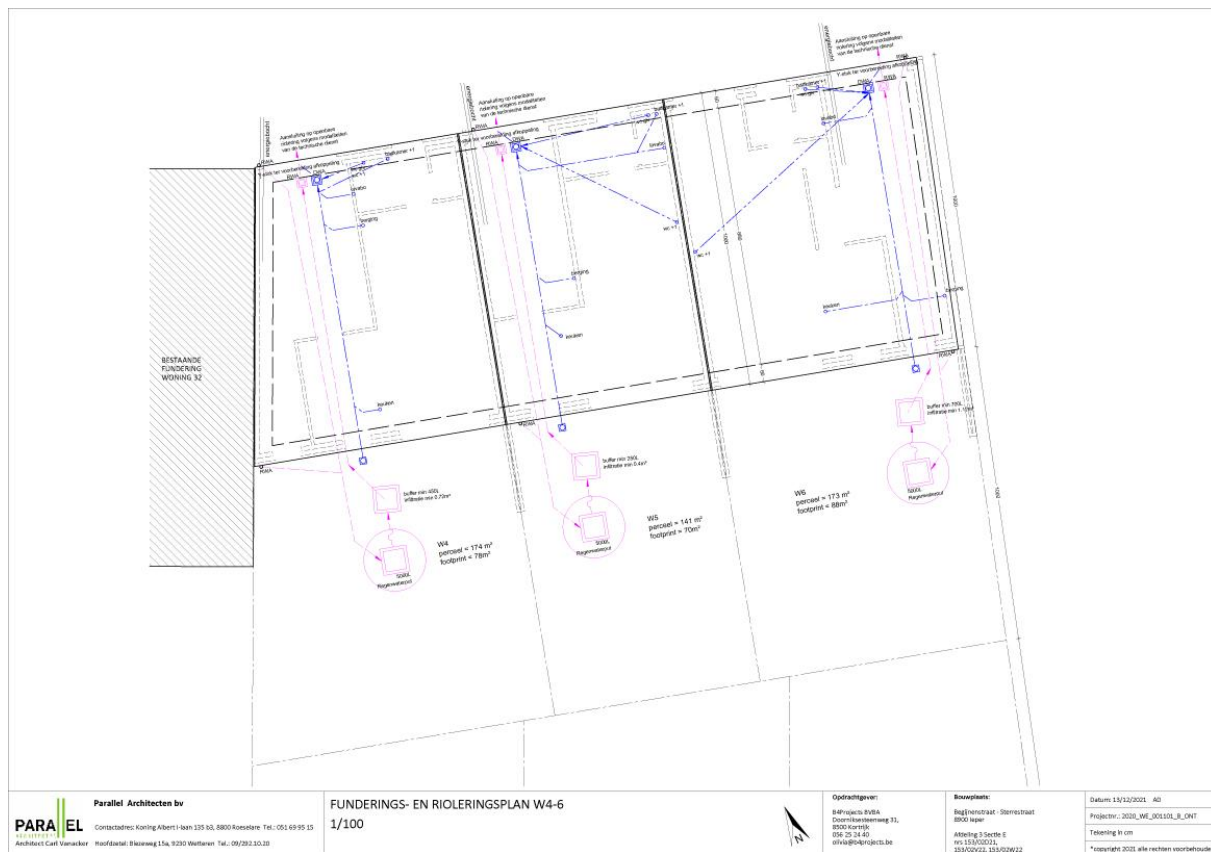

Figuur 6 Recente orthofoto met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt)

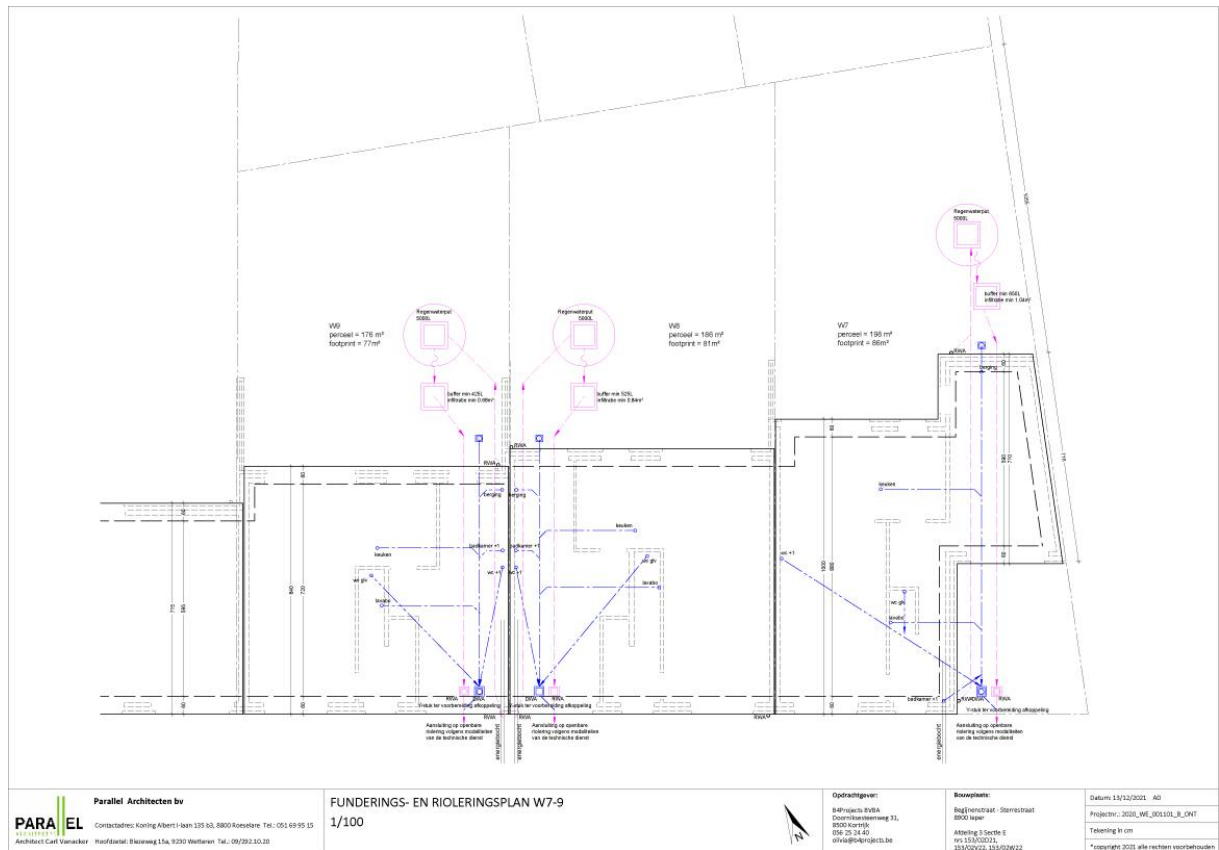

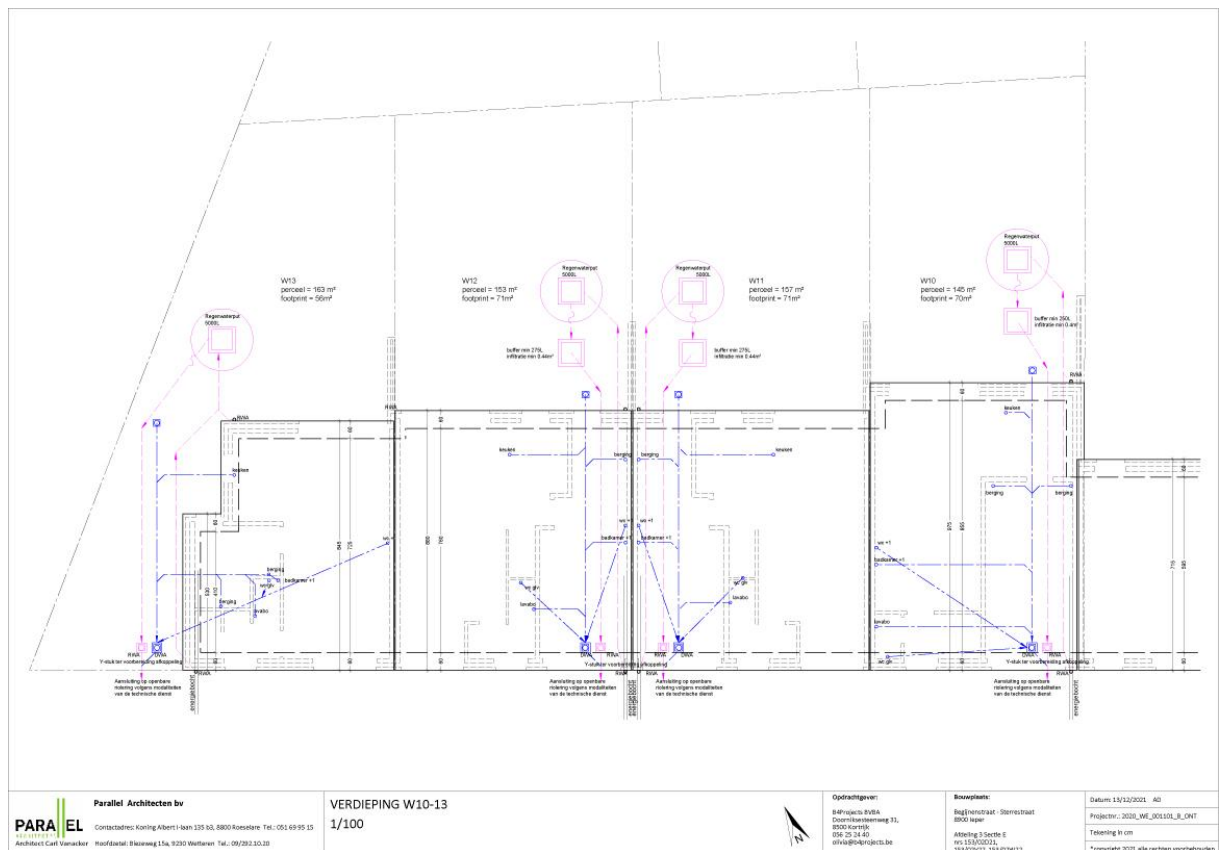
Figuur 9 Funderings- en rioleringsplan loten 1-3. (bron: opdrachtgever)

Figuur 10 Funderings- en rioleringsplan loten 4-6. (bron: opdrachtgever)

Figuur 11 Funderings- en rioleringsplan loten 7-9 . (bron: opdrachtgever)

Figuur 12 Funderings- en rioleringsplan loten 10-13 . (bron: opdrachtgever)

3. Assesmentrapport

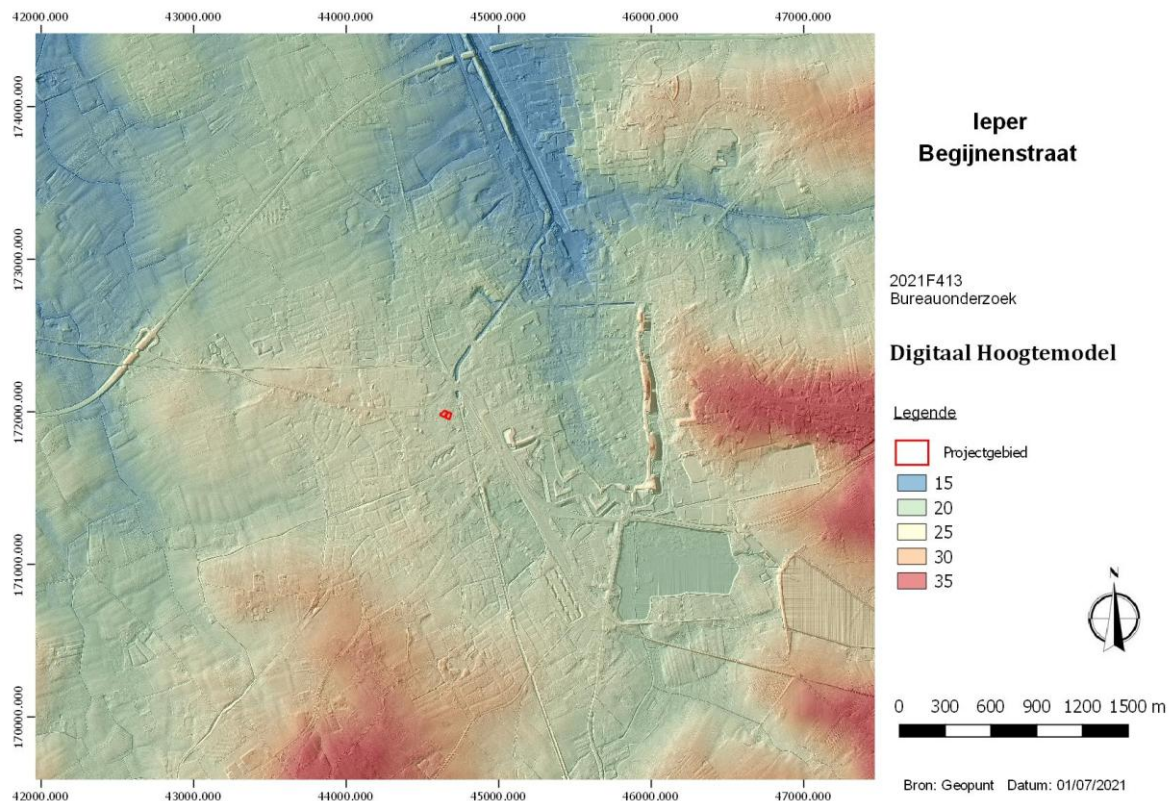
3.1. Landschappelijk situering

Ieper behoort tot de Vlaamse zandleemstreek. Landschappelijk bevindt Ieper zich aan de rand van enkele heuvelruggen. Deze bevinden zich richting het oosten en het zuiden. In het oosten kunnen de hoogste locaties gesitueerd worden op grondgebied Zonnebeke. Deze hebben een TAW waarde van ongeveer +58m. Een uitloper van deze rug loopt in het noorden tot in Diksmuide en heeft daar nog een hoogte van ongeveer +35m TAW. In het zuidoosten van het grondgebied van Ieper (deelgemeente Voormezele en vooral Hollebeke) wordt een hoogte bereikt van ongeveer +60m TAW. Ten zuiden van Ieper bevindt zich de gemeente Heuvelland waar de hoogste toppen van de regio terug te vinden zijn. Deze worden gerekend tot de Westvlaamse Bergen. Hoogste punt is de Kemmelberg met een hoogte van +154m TAW. De gemeente Ieper en het gebied noord- en westwaarts is veel vlakker. Ieper zelf heeft een hoogte variërend van ongeveer +15m tot +20m TAW, waarbij de diepste locaties enkele beekvalleien zijn. Richting het noordwesten en dus richting de kust zakt de hoogte tot ongeveer +10m TAW in het noorden van Ieper en tot +4m TAW en verderop te Veurne en Diksmuide. Het reliëf op het westelijke deel van het plangebied is vrij vlak, varieert tussen +23,4m TAW en +23,6m TAW. Ook het oostelijke deel van het plangebied kent een vrij vlak reliëfverloop, tussen +23,2m TAW en +23,3m TAW.

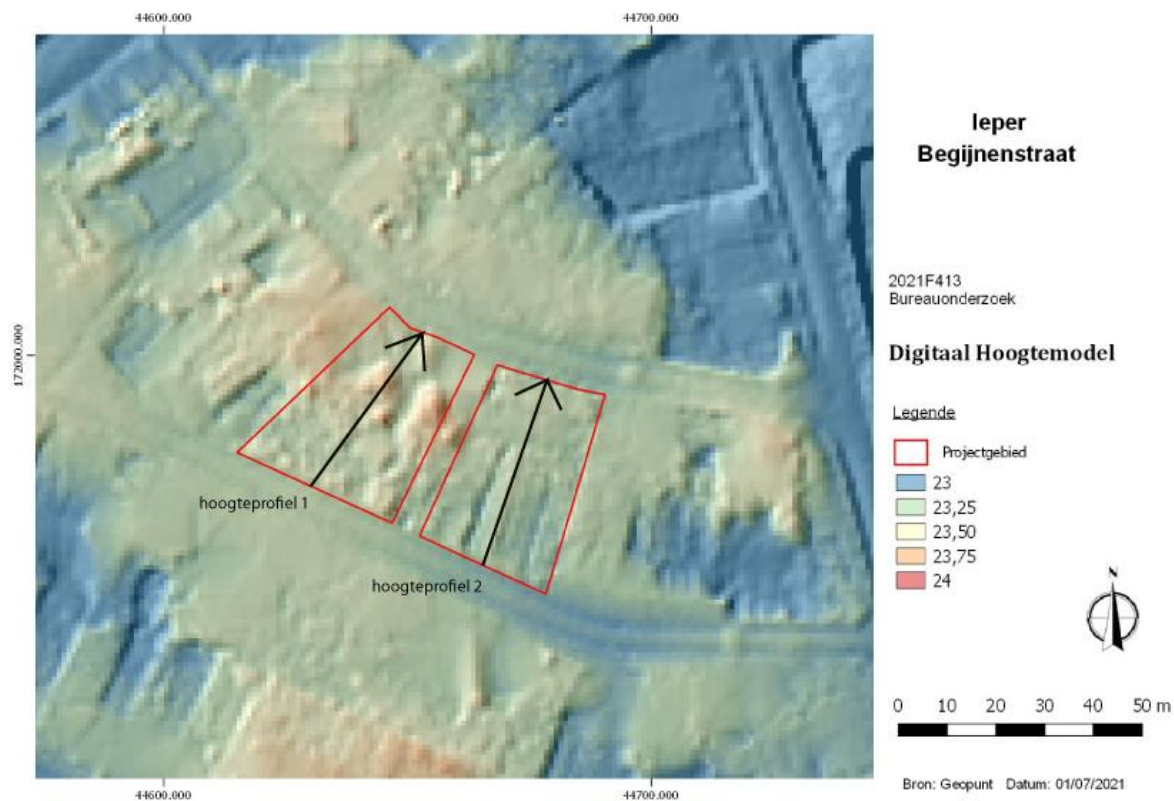
Op ongeveer 60m ten oosten bevindt zich het kanaal Ieper-Komen, aangelegd in de 19de eeuw. De Kasteelbeek stroomt op 300m ten zuiden van het plangebied.

Op de potentiële bodemerosiekaart is geen info voorhanden. In de ruime omgeving bevinden zich evenwel gronden met een zeer laag tot verwaarloosbaar potentieel op erosie.

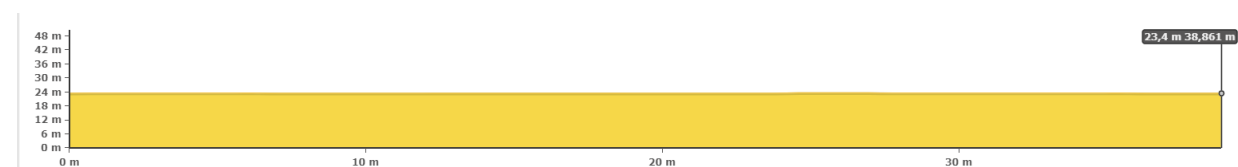
De geomorfologische kaart van de omgeving is niet voorhanden.

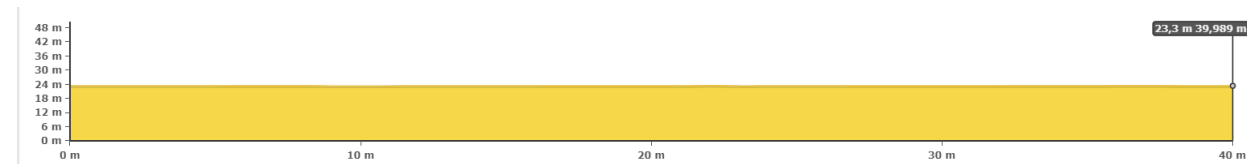
Figuur 13 Digitaal Hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)

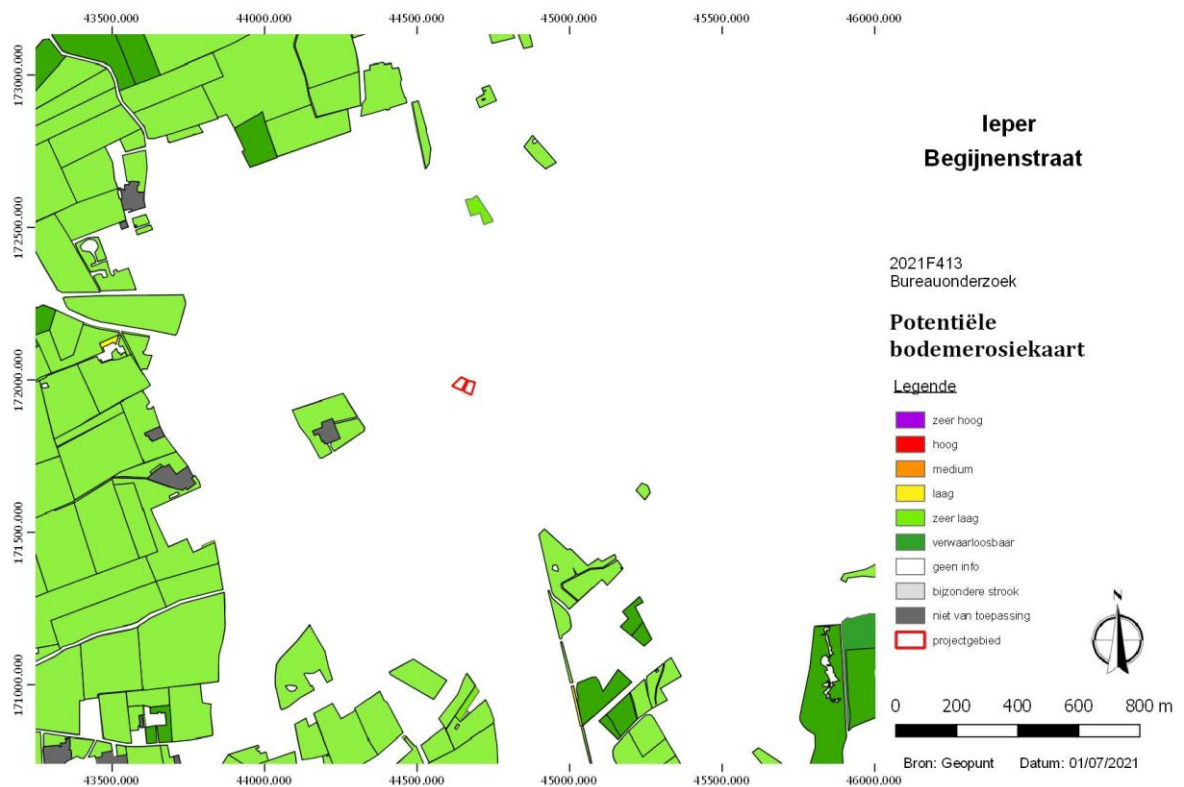
Figuur 14 Detail van het digitaal hoogtemodel met hoogteprofielen. (Bron: geopunt)

Figuur 15 Hoogteprofiel 1. (Bron: geopunt)

Figuur 16 Hoogteprofiel 2. (Bron: geopunt)

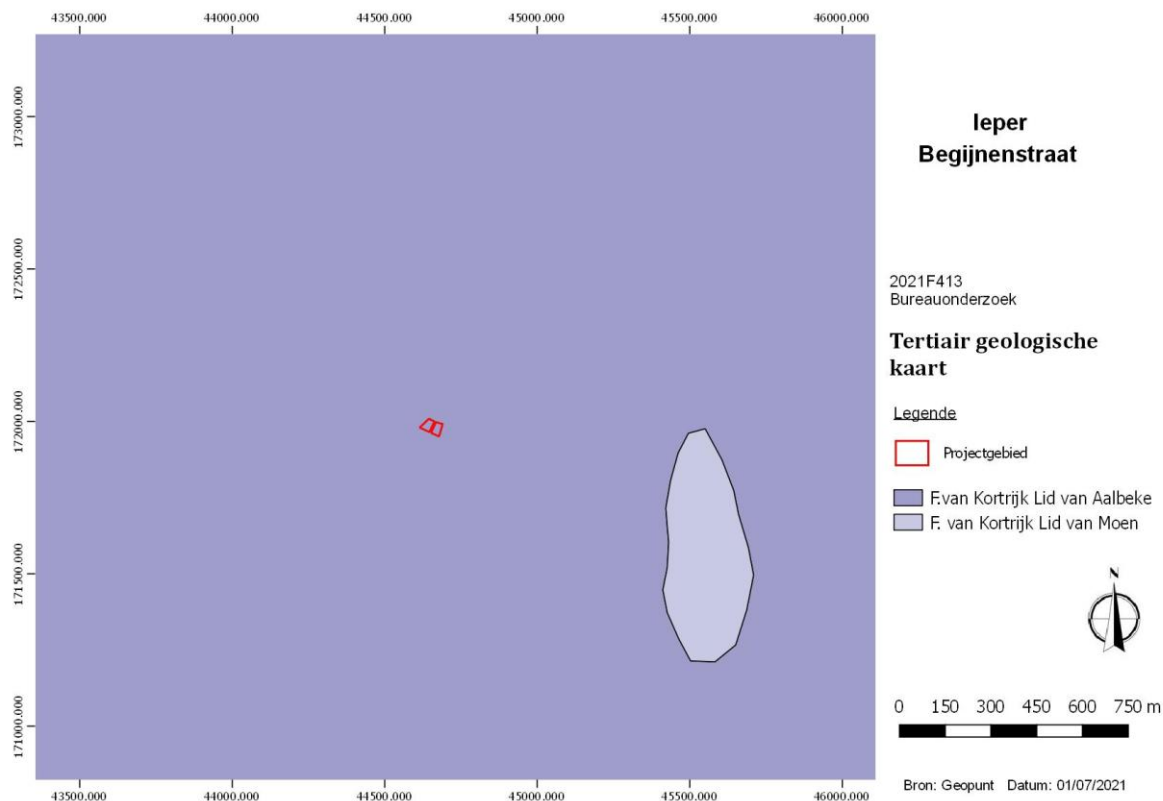
Figuur 17 Potentiële bodemerrosiekaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)

3.2. Geologische situering

Onderstaande geologische, geomorfologische en bodemkundige data informeren over de genese van het landschap in het plangebied, de bodemopbouw en de ligging en de stratigrafische positie van sedimenten waarin archeologische fenomenen kunnen voorkomen. Een aantal (prehistorische) vindplaatsen kunnen bovendien uitgesproken gekoppeld worden aan specifiek aanwijsbare landschapsvormen. De aardkundige data laten ook toe om een verwachting te formuleren ten aanzien van de verschijningsvorm, d.i. de conserveringsgraad en gaafheid van het archeologische erfgoed.

3.2.1. TERTIAIR

Het plangebied zelf is gelegen in een zone waarvan de Tertiaire sokkel bestaat uit de Formatie van Kortrijk en meer bepaald het Lid van Aalbeke. Het betreft donkergrijze tot blauwe klei.

Figuur 18 Tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt)

3.2.2. QUARTAIR

Het Tertiair (of liever het Neogeen) wordt gevolgd door de jongste periode in de aardgeschiedenis: het Quartair. Deze periode vangt dus 2.58 miljoen jaar geleden aan en is onderverdeeld in twee tijdvakken: het Pleistoceen en het Holoceen.

Het Pleistoceen (2.58Ma- 11.7ka) wordt gekenmerkt door grote schommelingen in het klimaat. De (vaak relatief lange) tijden waarin een koud klimaat bestond worden ijstijden (glacialen) genoemd. Tijden waarin het klimaat meer op dat van nu leek worden aangeduid met de term tussenijstijden (interglacialen) aangeduid. Deze grote klimaatschommelingen hadden grote gevolgen en de resultaten daarvan zijn vandaag de dag nog op veel plekken in het landschap te herkennen.

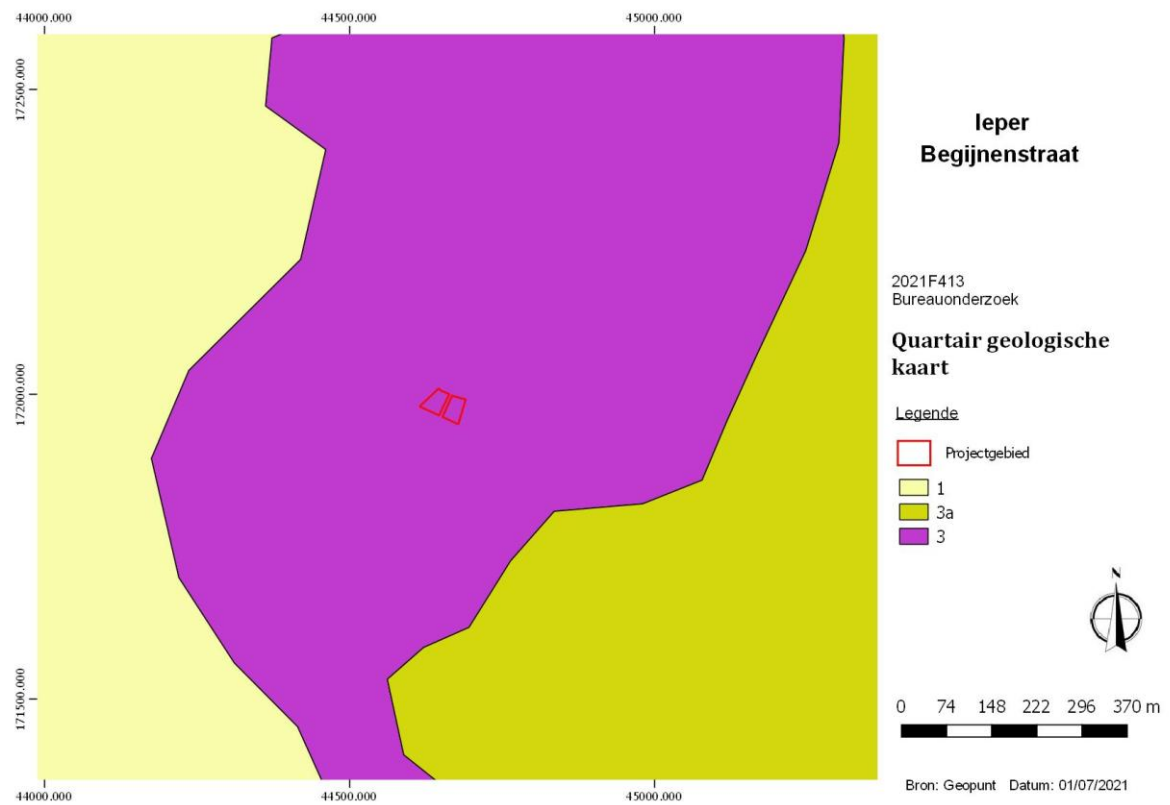
Het jongste tijdvak is (vooralsnog) het Holoceen (11.7ka – heden). Dit tijdvak is gekenmerkt door een redelijk warm klimaat en is daarom ook geclassificeerd als een interglaciaal. Met name in het laatste deel van dit tijdvak is de invloed van de mens op de aarde sterk toegenomen, wat voor de geologie grote gevolgen heeft.⁶

De sedimenten van Quartaire ouderdom worden op grote schaal aan het oppervlak aangetroffen en zijn weergegeven op de Quartairgeologische kaart volgens het principe van profieltypekartering. Daarbij worden lithologie, genese en (chrono-) stratigrafie aangehouden als de belangrijkste kenmerken waar gronden op worden ingedeeld. De dikte van de Quartaire afzettingen varieert sterk in Vlaanderen, van minder dan een meter tot circa 30 meter.⁷

De quartair geologische kaart geeft aan dat de ondergrond ter hoogte van het plangebied bestaat uit het **type 3**. Type 3 betreft eolische afzettingen van zand tot silt van het Weichseliaan (laat-Pleistoceen), tot mogelijk Vroeg-Holoceen (code ELPw), waarbij ook hellingsafzettingen van het Quartair (HQ) aanwezig kunnen zijn. Onder deze afzetting bevinden zich fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen).

⁶ <http://www.stratigraphy.org/index.php/ics-chart-timescale> ICS, 2017

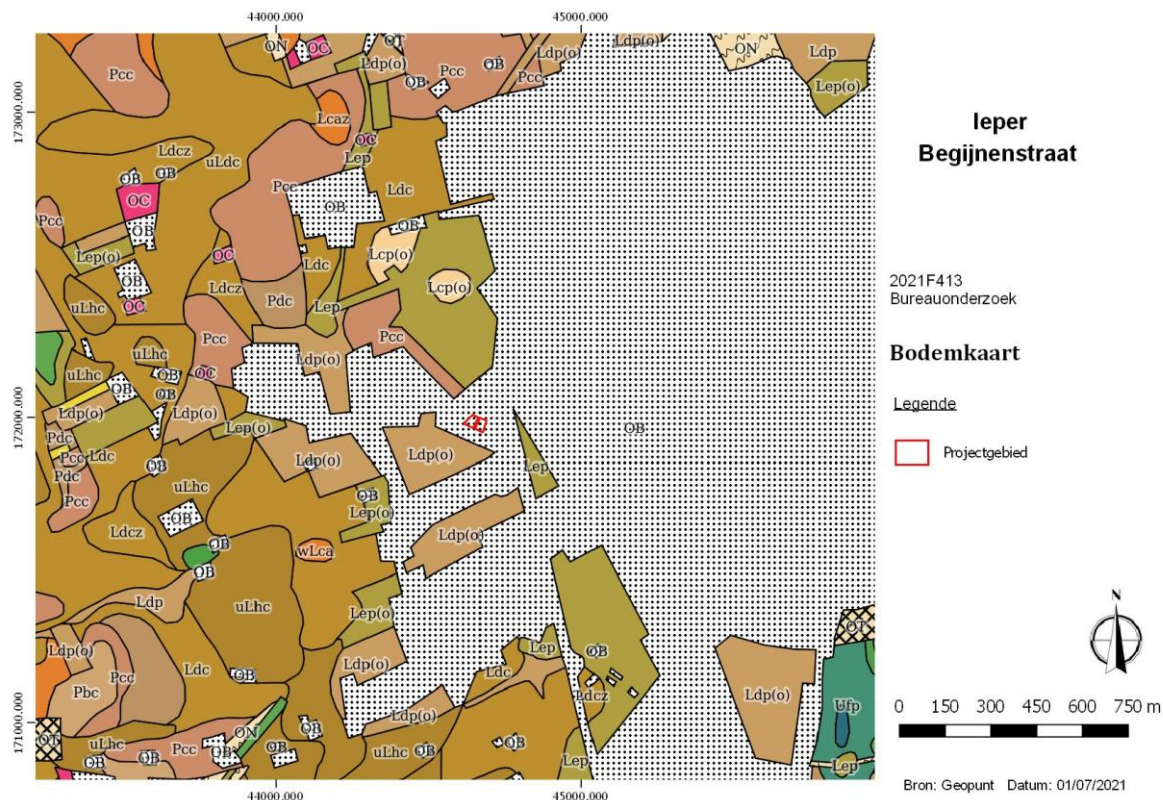
⁷ <https://www.dov.vlaanderen.be/page/quartairgeologische-kaart-150000> DOV, 2019

Figuur 19 Quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt)

3.3. Bodemkundige situering

Het plangebied staat gekarteerd als bebouwde gronden (**OB**). Ten zuidwesten komt een Ldp(o)-grond voor. Dit is een matig natte zandleembodem zonder profiel. Ten oosten van het plangebied bevinden zich natte zandleembodems zonder profiel (Lep), ten noorden matig droge, lichte zandleembodem met sterk gevlekte en verbrokkelde textuur B-horizont (Pcc).

Figuur 20 Bodemkaart met projectie van het plangebied. (Bron: geopunt)

3.4. Historische schets

De stad Ieper ontstond op de rechteroever van de rivier de Ieper, die ontspringt op de Lindenhoek ten zuiden van de Kemmelberg. De vallei waarin de Ieper stroomde was aanvankelijk vrij nauw, maar ter hoogte van het Zaalhofplein en de huidige markt werd de vallei breder. Aan oostzijde van deze vallei kwam een vlakke zandleemrug voor; vermoedelijk moet de vroegste bewoning hier gesitueerd worden.

De oudste vermelding van de Villa Yprensis gaat terug tot 1066, maar er zijn aanwijzingen dat de nederzetting teruggaat op een Karolingische fiscus. De kern van de villa, de *curtis*, lag in de bocht van de Ieperse, nabij de kruising van de Elverdingestraat en de Lange- en Korte Meersstraat. De lokalisatie van de gracht rond de *curtis* en het aanpalende neerhof kon aan de hand van boringen vrij nauwkeurig bepaald worden. Vermoedelijk gaat de grafelijke motte, ten noorden van de markt, terug tot deze *curtis*.

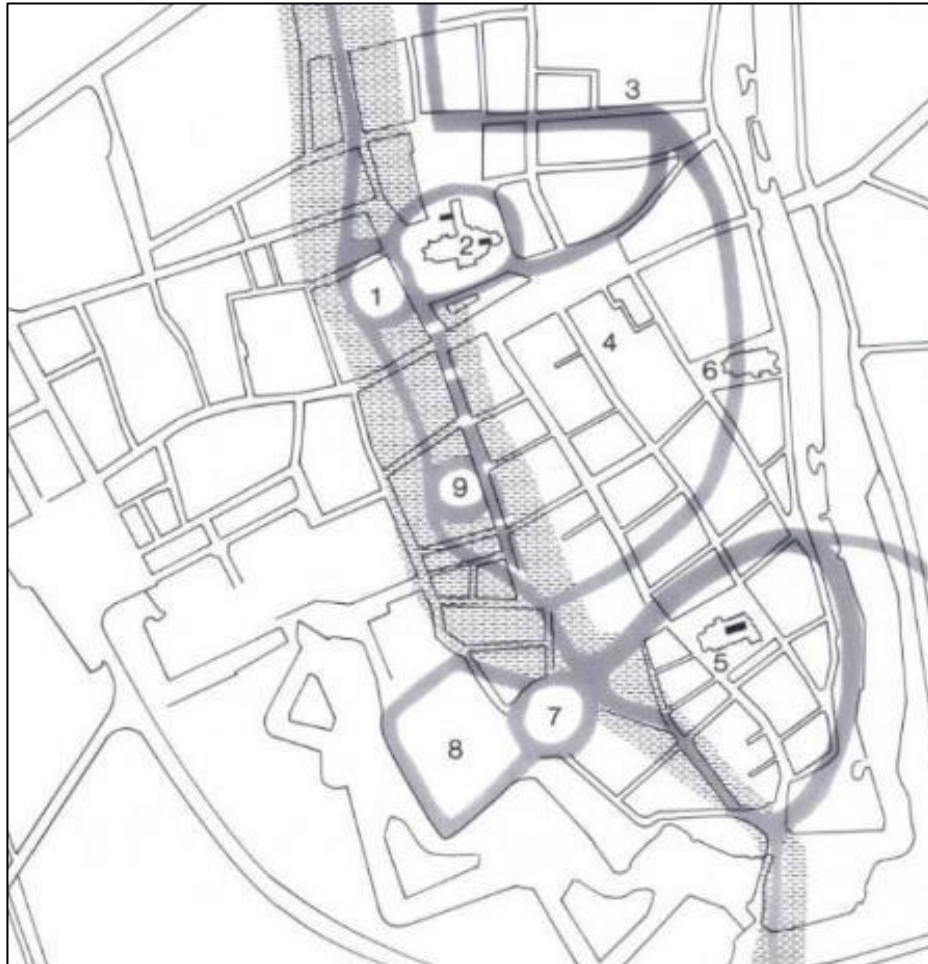
Gedurende de 11de en het begin van de 12de eeuw is er een verdere stadsontwikkeling tengevolge van een ontluikend handelsverkeer. Midden 12de eeuw, mogelijk tengevolge van de stadsgroei, wordt het grafelijke *castrum* verlaten en wordt een nieuwe burcht gebouwd ten zuidwesten van de stad, het zogenaamde Zaalhof/Tempelhof. Ook gedurende deze periode evolueert Ieper tot volwaardige stad met eigen territorium, jurisdictie, administratie en instellingen.

Belangrijk in dit verhaal is o.a. de ligging van Ieper, namelijk op het kruispunt van de weg Brugge-Rijsel met de Ieperlee. De Ieperlee maakte de verbinding met de Vlaamse kustvlakte, o.a. met Brugge via de IJzer en de Ieperlee. Deze kustvlakte kende namelijk een immense wolproductie. De gunstige geografische omstandigheden waren bepalend voor de productie van en handel in textielproducten.⁸ De vroegste huizen in Ieper waren opgetrokken uit hout, het materiaal bij uitstek tot het einde van de 13de eeuw.⁹ Daarnaast bestonden ook patriciërswoningen opgetrokken uit ijzerzandsteen.

⁸ HANECA e.a., 2009, p. 123.

⁹ HANECA e.a., 2009, p. 125.

In de 12de eeuw waren er verschillende bewoningskernen. De kern rond de Sint-Pieterskerk was vermoedelijk de vroegste. Deze bezat een hoefijzervormige omwalling die op de leperlee aansloot. Iets noordelijker lag de versterking van de graaf van Vlaanderen, waaruit de Sint-Maartenskern zich zou ontwikkelen. De grafelijke versterking werd kort na 1128 verplaatst naar een locatie tegenover de Sint-Pieterskerk. Er werd een tweede castrale motte met neerhof opgericht op het Zaalhof. De Sint-Jacobskerk werd gesticht in 1138. Al deze kernen werden beschermd door een systeem van waterlopen, grachten, aarden wallen, palissaden en poorten. Door de uitbreiding van de handelsactiviteiten en lakennijverheid groeiden de kernen naar elkaar toe.

Figuur 21 leper tijdens de 1de – 12de eeuw. (bron: MUS, 1998, fig. 2)

Legende:

1. *Curtis*: centrum van de bedrijvigheid van de *villa*
2. Neerhof met de Sint-Maartenskerk
3. Sceuveldgracht
4. Semi-circulair domein, omgeven door een gracht
5. Semi-circulaire *portus* rond de Sint-Pieterskerk
6. Sint-Jacobskerk
7. Het Zaalhof
8. Neerhof van het Zaalhof
9. Grafelijke motte

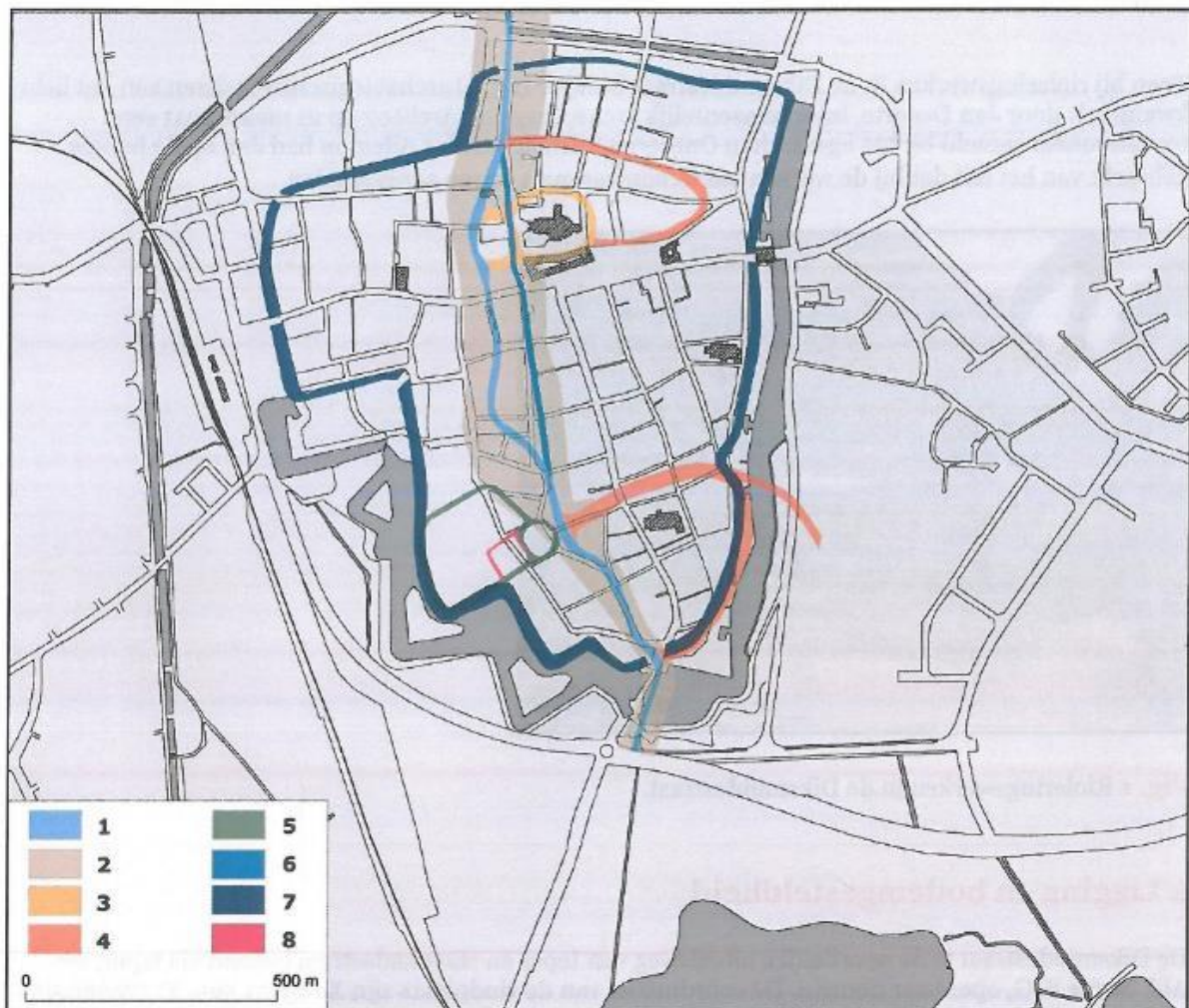
De stad breidde zich pas in de eerste helft van de 13de eeuw uit tot het gebied ten westen van de leperlee: de Sint-Niklaasparochie wordt officieel vermeld in 1220, de Sint-Kruisparochie lag zuidoostelijker. In dezelfde periode ontstond de parochie Sint-Michiels ten zuiden van de oudere stadskern.¹⁰ In 1214 liet Ferdinand van Portugal omwallingen aanleggen. De aanleg van de vesten zorgde voor het ontstaan van buitenwijken: O.L.V.-ten-Brielen, Sint-Jan, Sint-Michiël en Sint-Kruis vielen immers buiten de versterking.

¹⁰ HANCA, 2009, p. 123.

Wanneer in het begin van de 13de eeuw de relatie tussen het graafschap Vlaanderen en het koninkrijk Frankrijk meer onder druk komt te staan ten gevolge van een Anglofiële politiek, wordt in 1213 een militaire veldtocht ondernomen door Filips August waarbij leper wordt ingenomen. leper kon zich doormiddel van een buitenissig hoog losgeld echter vrijkopen.¹¹ Door de veldtocht werd duidelijk dat de Westhoek beter diende te worden beveiligd. Verschillende steden kregen hun eerste versterkingen. Twee grafelijke verordeningen uit 1214 spoorden ook de leperlingen aan de versterkingswerken in sneltempo te voltooien. Deze vroeg 13de-eeuwse versterkingswerken omsloten nu ook de regelmatige arealen van de tweede fase van de stadsuitbreiding die vanaf het eind van de 12de eeuw ten westen van leper tot stand was gekomen

Het leperse laken domineerde de mediterrane markten aan het begin van de 13de eeuw. Rond 1250 werd een nieuwe loskade langs de leperlee aangelegd en werd een nieuwe lakenhal gebouwd op de gedempte gracht van het oude neerhof. leper creëerde een nieuw economisch centrum op de Grote Markt, die min of meer genivelleerd werd. De straten die de markt doorkruisten werden afgeschaft om er kramen te kunnen opstellen. Dit werd één van de belangrijkste markten in het West-Europa van de tweede helft van de 13de eeuw. Rond de stad ontstond geleidelijk een gemeenschap van ambachtslieden. De voormalige landbouwgronden werden omgevormd tot bouwgronden.

In de 13de eeuw was er in leper een enorme bouwactiviteit. Zo werden verschillende religieuze en burgerlijk gebouwen opgetrokken. Nieuwe gebouwen waren De Lakenhalle, maar ook het belfort en de gotische versie van de Sint-Martinuskerk werden opgetrokken. Reeds in de eerste helft van de 13de eeuw breidde de stad zich verder naar het noorden uit, tot voorbij de huidige Surmon- en Cartonstraat, en dus tot voorbij de zeer recent aangelegde vroeg 13de-eeuwse verdedigingsgordel. Hierbij werd nu ook het areaal ten oosten van de lepere en het alluvium bezijden de lepere ingenomen en verkaveld.

Figuur 22 De stadsontwikkeling van leper in de 11de-13de eeuw (DEWILDE 2015, 6). Legende: 1. leperlee; 2. Vallei van de leperlee, aangeplempt in 13A; 3. Sint-Maartensmotte en neerhof, 11B; 4. Omwalling van de Sint-Martinus en Sint-Pietersparochie (11de-12de eeuw).

In het begin van de 14de eeuw, na een heropflakking van de Vlaams-Franse twisten, werd een tweede stadsomwalling aangelegd, de zogenaamde 'Uterste veste'. Met de aanleg werd begonnen in 1302 maar deze werd pas voltooid in 1328. Doel van deze stadsomwalling

¹¹ STUBBE e.a., 2003, p. 13.

was de beveiliging van de buitenparochies. De totale lengte van de verdedigingsgordel bedroeg 7,6km en omsloot een areaal van 500ha. Na een mislukte Engelse belegering in 1383 werd deze buitenste verdedigingsgordel opgegeven en teruggelegd op de 13de-eeuwse omwalling.¹² Bij het beleg van Ieper door Gentse en Engelse troepen (1383) werden de buitenwijken volledig verwoest. De heropbouw werd verboden, waardoor de ambachtslieden verplicht werden zich binnen de stad te vestigen. Verschillende conflicten, de overregulering van de handel, de toenemende concurrentie en een tekort aan grondstoffen deden de lakenhandel in Ieper sterk afnemen.¹³

Figuur 23 Stadsomwalling van Ieper in de eerste helft van de 14de eeuw met aanduiding van het projectgebied, binnen de *Uterste Veste* (© TERMOTE, 1992, p. 226).

¹² TERMOTE, 1992, pp. 219-228.

¹³ MUS, 1996, p. 51.

Gedurende de 15de en 16de eeuw leidden de daling van de lakenproductie en mislukte reconversiepogingen tot een definitief economisch verval en een sterke terugloop van de bevolking. In het licht van de voortdurende onrust wordt de stadsverdediging geperfectioneerd.¹⁴ Halfweg de 16de eeuw versterkte Keizer Karel, en later de Spanjaarden, de stenen muren uit de Bourgondische tijd tegen de almaar sterker wordende artillerie.

Gedurende de 16de eeuw werd Leper tijdelijk een protestantse republiek. In 1583 belegerde Alexander Farnese de stad en één jaar later viel de stad terug in Spaanse handen. Meteen werden de versterkingen hersteld en een nieuwe citadel (1669) langs de noordelijke stadsgrens moest de leperlingen in het gareel houden.¹⁵

In 1678 werd Leper belegerd en veroverd door Lodewijk XIV. De Franse ingenieur Vauban ontwierp een vernieuwde versterking volgens het moderne gebastioneerde systeem. Deze versterkingen werden echter in 1782-1783 grotendeels door de Oostenrijkers terug afgebroken wegens de hoge kostprijs voor het onderhoud ervan. Echter tegen het einde van de 18de eeuw ondervonden de Oostenrijkers dat ze toch zeer kwetsbaar waren geworden en werden terug een aantal voorwerken aangelegd.¹⁶

In de Hollandse periode kreeg Leper terug een strategisch belang en werden de versterkingen van Vauban in grote mate hersteld en vernieuwd. De Hollanders gebruikten gele baksteen (van polderklei) terwijl Vauban de lokale roodbakende klei gebruikte.¹⁷

Bij de stichting van België werd een nieuw verdedigingsconcept uitgewerkt dat zich concentreerde rond de stellingen rond Antwerpen waardoor Leper zijn strategische functie verloor. Gevolg daarvan was dat men midden 19de eeuw begon met de ontmanteling van de verdedigingswerken rond de stad.¹⁸ Dit betrof alle buitenvesten behalve de hoofdwal samen met twee *contregardes* en één *demi-lune* in het zuidwesten. De vrijgekomen gronden werden in augustus 1856 openbaar verkocht. Nadien werden ook de grachten aan de noordwestzijde gedempt (van het Stationsplein tot de Torhoutpoort).

3.5. Kaartmateriaal

De oudste versterkingen rond Leper dateren volgens de traditionele geschiedschrijving uit het begin van de 10de eeuw. Reeds in het midden van de 10de eeuw breidde het stedelijke weefsel van de stad zich uit over de westelijke oever van de Leperlee. De halfcirkelvormige versterking werd dan ook vlug uitgebreid. Ook werd in het midden van de 10de eeuw door Boudewijn III de versterking voorzien van vier nieuwe poorten. In de loop van de daarop volgende eeuwen werd de omwalling vaak versterkt en heraangelegd.

De belangrijkste uitbreiding van de middeleeuwse versterkingen rond Leper startte in 1302 en bestond uit de aanleg van een omwalling rond de buitenwijken van Leper, de zogenaamde *Uterste Veste*. Het belang van deze versterking was erg groot, aangezien deze buitenwijken – waar zich vrijwel alle ambachtelijke activiteiten concentreerden – een bijzondere economische waarde hadden. Het beleg van Leper in 1383 – een veldslag tijdens de Geneste opstand tussen het Fransgezinde Leper en een Engels belegeringsleger – betekende het definitieve einde van de *Uterste Veste*. Het was Filips de Stoute die rond 1386 het plan opvatte de oude – binnenste – stadsomwallingen te renoveren en uit te breiden. Dit plan bestond onder andere de aanleg van een eerste volledige stenen omwalling, de zogenaamde Bourgondische vesting, voor een groot deel opgebouwd uit puin van de verlaten buitenwijken. De vesting omvatte een gekartelde vestingmuur, stadspoorten versterkt met ronde stenen torens en enkele kanonbatterijen. Deze omwalling zou tot 1678 vrijwel intact blijven. In deze periode werd de versterking her en der aangepast: onder Maximiliaan van Oostenrijk werden een aantal poorten afgeschreven.

Onder keizer Karel V werd in 1537 de stenen omwallingsmuur aan de binnenzijde versterkt met een aarden omwalling. Deze ingreep beschermde de muur tegen de grote destructieve kracht van kanonkogels. Ten slotte werden de hoge, ronde Bourgondische torens verlaagd en voorzien van een artillerieplatform.

Een belangrijk deel van de geschiedenis van de 17de eeuw in Europa stond in het teken van verschillende conflicten tussen Spanje – waartoe Vlaanderen behoorde – en Frankrijk. Dit conflict betekende een permanente militaire dreiging voor Leper, dat vrijwel op de grens tussen beide mogendheden lag. Deze dreiging bracht grote ingrepen aan de militaire infrastructuur rond de stad met zich mee. Zo werd onder Filips IV de havenkom bij het kanaal Leper – Nieuwpoort versterkt met een vesting en een waterpoort. Na een eerste succesvolle belegering van de stad door de Fransen in 1648 – en een onmiddellijke herovering door de Spanjaarden in 1649 – werd de stadsomwalling uitgebreid met negen halvmantelvormige ravelijnen. Na de Vrede van Aken in 1668 – het einde van de Devolutieoorlog – verloor Spanje grote delen van Vlaanderen aan Frankrijk.

Leper bleef in handen van Spanje, maar kwam tussen twee Franse gebieden te liggen. Als reactie hierop bouwde koning Karel II in 1669 aan de oostelijke flank van de Bourgondische omwalling, achter de Sint-Jacobskerk, een citadel. Reeds enkele jaren later, bij het beleg van Leper in 1678 door Louis XIV, werd de citadel succesvol belegerd.

De zwaktes van de oude versterkingen en vestingen rond Leper toonden tijdens de verschillende belegeringen in de 17de eeuw grote zwaktes. Na de succesvolle belegering in 1678 besloten de Franse bezetters door middel van immense infrastructuurwerken deze zwaktes in de stadsverdediging op te lossen. De nieuwe vestingen rond de stad werden ontworpen door Sébastien Le Prestre de Vauban. Meest ingrijpende werken waren de afbraak van de Bourgondische omwalling – behalve aan de zuidwestelijke zijde van de stad – en de installatie van enkele grote hoornwerken. Bij de bouw van deze hoornwerken werd de Spaanse citadel afgebroken. Veel van de overige Spaanse ravelijnen bleven wel in gebruik. Verder werden ook een heel aantal stadspoorten – zwaktes in de vestingsmuren – afgebroken.

¹⁴ <http://inventaris.vioe.be/dibe/geheel/21274>

¹⁵ MUS e.a., 1992, p.16.

¹⁶ STUBBE e.a., 2003, pp. 14-16.

¹⁷ STUBBE e.a., 2003, p. 44.

¹⁸ STUBBE e.a., 2003, pp. 14-16.

Na de vrede van Utrecht in 1713 kwamen de Spaanse Nederlanden echter in handen van de Oostenrijkse troon. De decennia die op de machtsoverdracht volgden, waren nog steeds erg tumultueus. Frankrijk bleef immers ondanks de diplomatieke vrede op een uitbreiding van het territorium in de Spaanse Nederlanden azen. Onder andere in 1744 belegerde Louis XV de stad succesvol. In 1748 werd leper na de Tweede vrede van Aken terug aan de Oostenrijkers overgedragen. Vanaf dan nam de oorlogsdreiging voor leper sterk af. Het huwelijk van Marie-Antoinette – zus van de Oostenrijkse keizer Jozef II – met de Franse koning Louis XVI bezegelde de diplomatieke stabiliteit tussen beide naties. De diplomatieke rust bracht keizer Jozef II er toe grote delen van de militaire infrastructuur van leper af te breken en militaire terreinen te verkopen.

Door de hevige opstanden in de nasleep van de Franse revolutie in 1789 verlieten de Oostenrijkers de Nederlanden. Ook leper werd aan zijn lot overgelaten. Vrijwel meteen trachtten de Fransen de stad te veroveren, hetgeen mislukte. Dit beleg zette de Oostenrijkers aan de stad opnieuw te versterken en te verdedigen. Een groot deel van de militaire infrastructuur werd gerenoveerd en opnieuw in gebruik genomen. In 1794 werd leper alsnog door de Fransen veroverd. Deze hadden weinig interesse in de stad, zeker vanuit militair standpunt, waardoor de vestingen rond de stad opnieuw in verval raakten. Na de val van Napoleon in 1815 werd leper onderdeel van een verdedigingsgordel tegen nieuwe Franse agressie. De vesting werd opnieuw gerenoveerd. Wel werden vrijwel alle hoornwerken vernietigd. Enkel het hoornwerk van Antwerpen bleef in gebruik. Verder werden de versterkingen rond de havenkom uitgebreid.

Een eerste kaart betreft de Gravure van Guillaume du Tiel uit 1610. Op deze kaart staat het beleg uit 1383 afgebeeld. Het plangebied ligt op deze kaart binnen de muren van de *Uterste Veste*. Op de kaart van Thevelin Destrée uit de 16de eeuw ligt het plangebied buiten het bereik van deze kaart. Tijdens de 17de eeuw liggen de gronden opnieuw buiten de stadsomwalling en vaak naast of op de plaats van de stadsgracht.

Bij het eerste project van Vauban werd de Bourgondische omwalling, zoals deze door de Spanjaarden werd achtergelaten, behouden. Langs de buitenkant werden drie hoornwerken opgericht. De drie hoornwerken waren het Hoornwerk van Torhout, het Hoornwerk van Antwerpen en het Hoornwerk van Elverdingen. Het onderzoeksterrein situeert zich buiten de versterkingen, ten zuiden van het Hoornwerk van Elverdinge. Bij het tweede project van Vauban werd een vierde hoornwerk aangebracht, namelijk dat van Belle, ten zuiden van het Hoornwerk van Elverdinge. Ook het Hoornwerk van Elverdinge is in omvang toegenomen. Het plangebied bevindt zich deels ter hoogte van de vestingsgracht, ontdekt ravelijn? en courtine met onderwal. Dit wordt bevestigd door de Ferrariskaart. Onder Jozef II werden praktisch alle voorwerken geslecht, met uitzondering van enkele redouten en ravelijnen in de Verdrongen Weiden. Ook de hoofdomwalling met de tenailles bleef intact. Toen de Oostenrijkers in 1792 vonden dat ze zeer kwetsbaar waren geworden werd de stad opnieuw omgeven door een groot aantal demi-lunes en contregardes en een soort hoornwerk ter hoogte van het Hoornwerk van Elverdinge. Tijdens het Franse bewind (1795-1815) werden de voorwerken grotendeels ontmanteld om veiligheidsredenen. Tegenstanders zouden deze immers kunnen gebruiken als bolwerken tegen de bezetter. Desalniettemin krijgt het hoornwerk van Elverdinge in de eerste helft van de 19de eeuw een restauratiebeurt. Aan het midden van de 19de eeuw situeert het plangebied zich buiten de versterkingen. Op de Vandermaelenkaart en de Popp-kaart uit de 19de eeuw is te zien dat het plangebied zich ter hoogte van onbebouwde gronden bevindt. Binnen het plangebied komen nog geen perceelsgrenzen voor.

Gedurende de Eerste Wereldoorlog kent de stad leper nagenoeg een totale verwoesting, hoewel ze buiten de frontlijn lag. Ter hoogte van leper vormde de noord-zuid-frontlijn een deels om de stad lopende oostelijke bocht, de zogenaamde 'Ypres Salient'. Dit gebied vormde samen met de IJzer het kernstuk van de stellingoorlog. leper werd als belangrijk knooppunt van het door de geallieerden ingenomen hinterland het doelwit van groots opgezette Duitse aanvallen. De loopgravenkaart toont aan dat er zich een ruim aantal WO 1-relicten situeren in de nabije omgeving van het onderzoeksterrein. Binnen het plangebied zelf komen geen WO I-structuren voor.

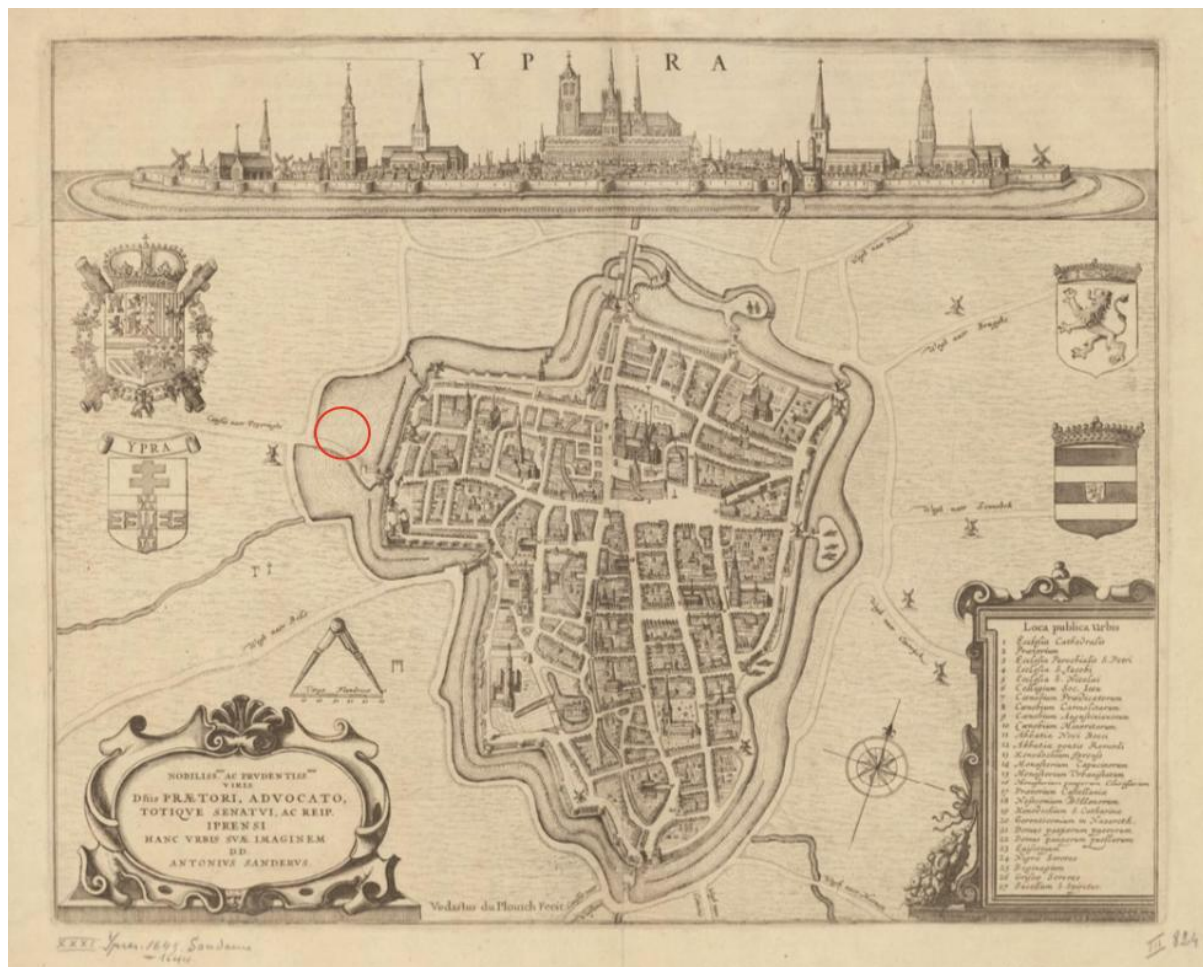
De orthofoto's van 1971 en 1990 tonen aan dat het plangebied vermoedelijk wel deels bebouwd is aan de zijde van de Begijnestraat. De rest van het plangebied is tuinzone/moestuin.

Figuur 24 Detail Gravure Guillaume de Tiel (1610) met aanduiding van het projectgebied in het rood (Stedelijk Museum Ieper, inventarisnummer: SM 3185).

Figuur 25 Het stadsplan van Thévelin-Destrée (bron: MOERMAN M., 2010, p. 127.)

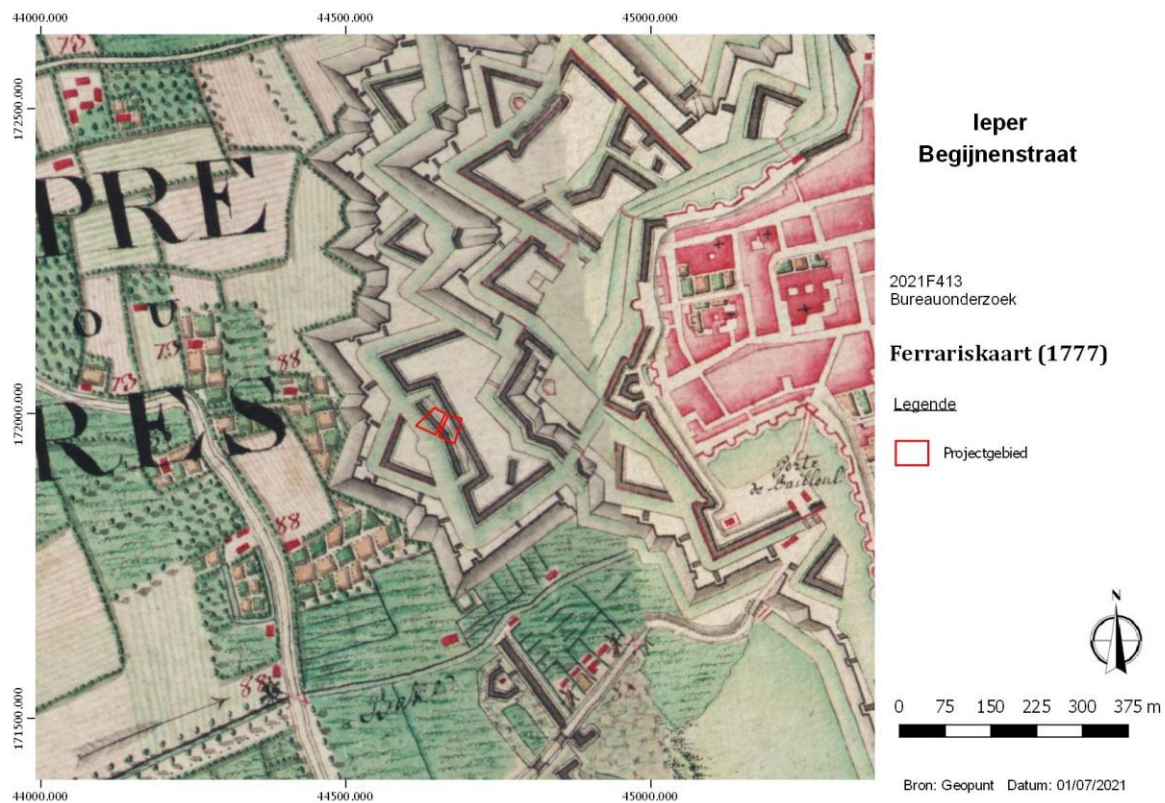
Figuur 26 Plan van Sanderus uit het midden van de 17de eeuw met aanduiding locatie projectgebied. (bron: <https://uurl.kbr.be/1607961>)

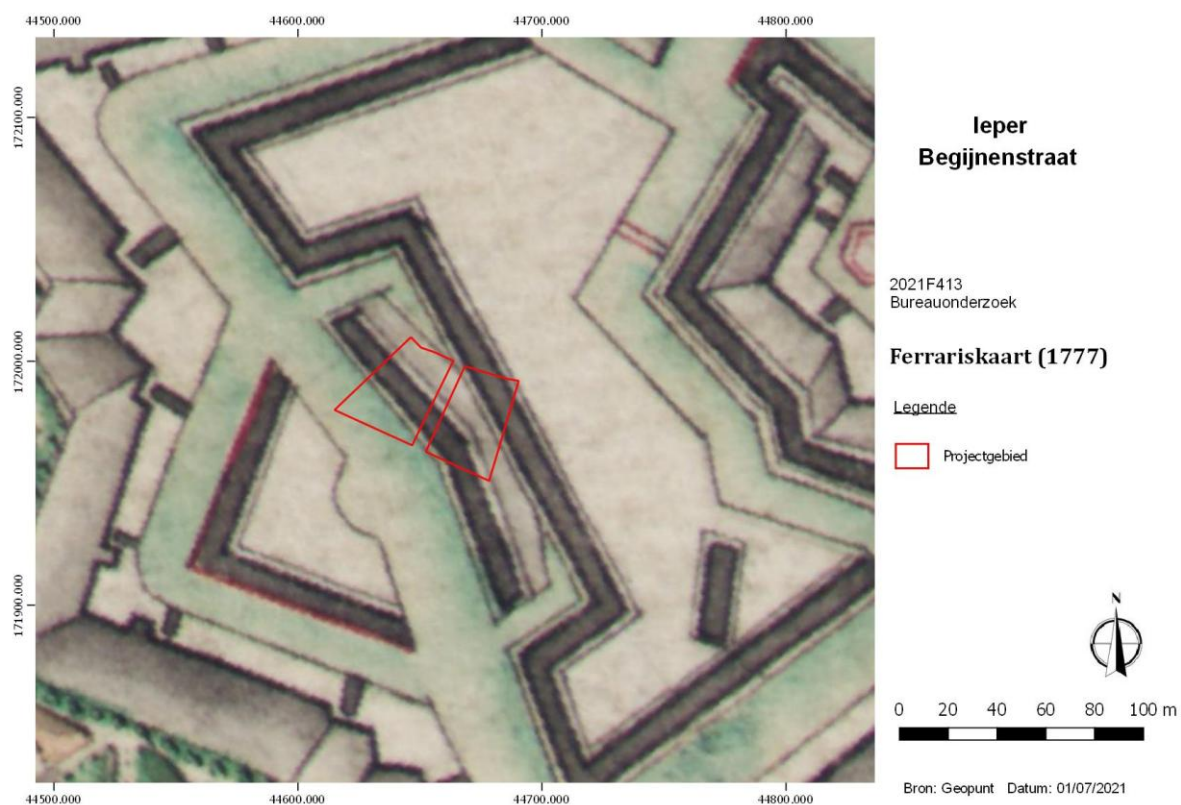
Figuur 27 Projectgebied weergegeven op het Plan van leper met weergave van het eerste project van Vauban, ca. 1744 (Bron: SAI, Kaarten en Plannen, nr. 12 s.n.)

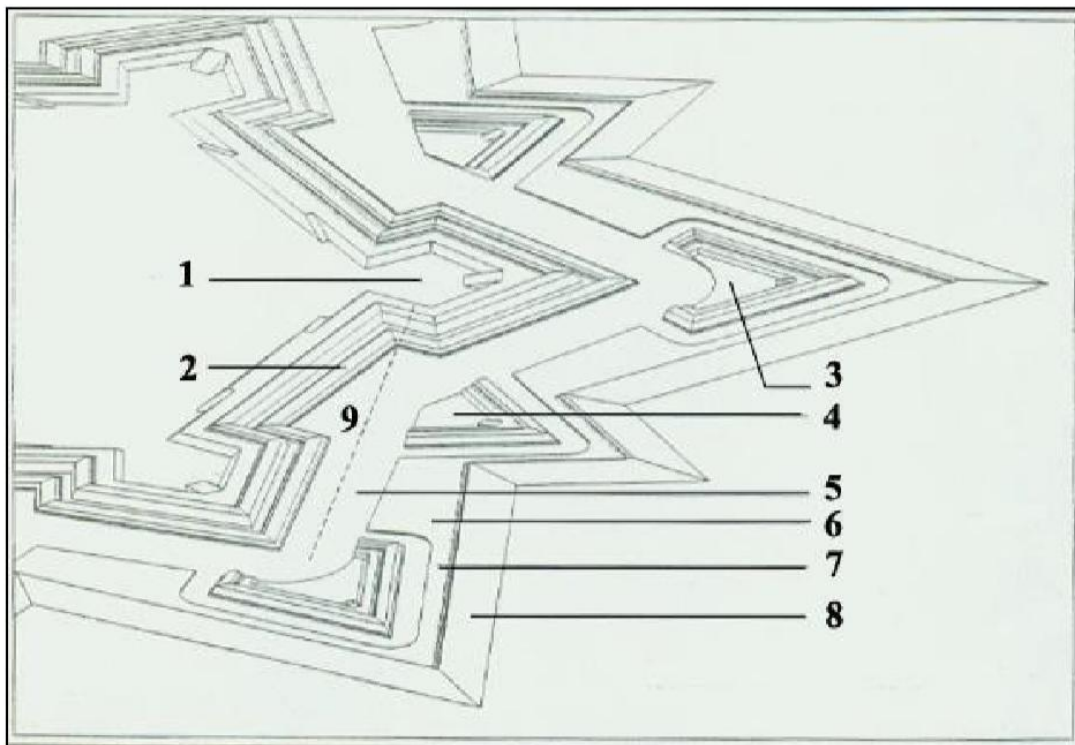
Figuur 28 Projectgebied weergegeven op het plan van leper met weergave van het tweede project van Vauban, ca. 1774 (Bron: SAI, Bibliotheek, 949.33/EPE/)

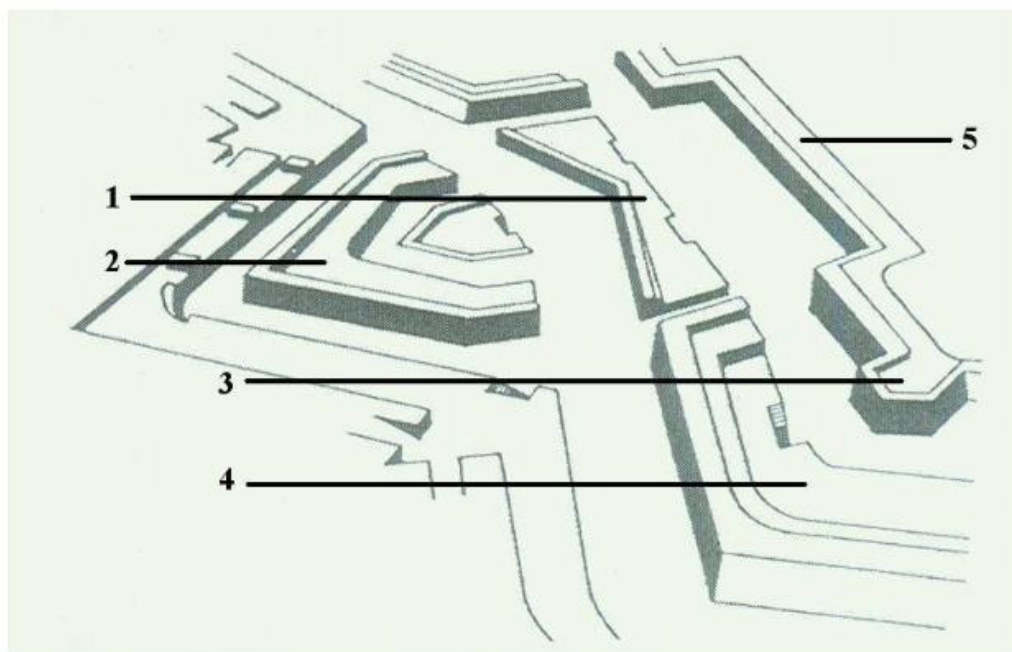
Figuur 29 Ferrariskaart (1777) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)

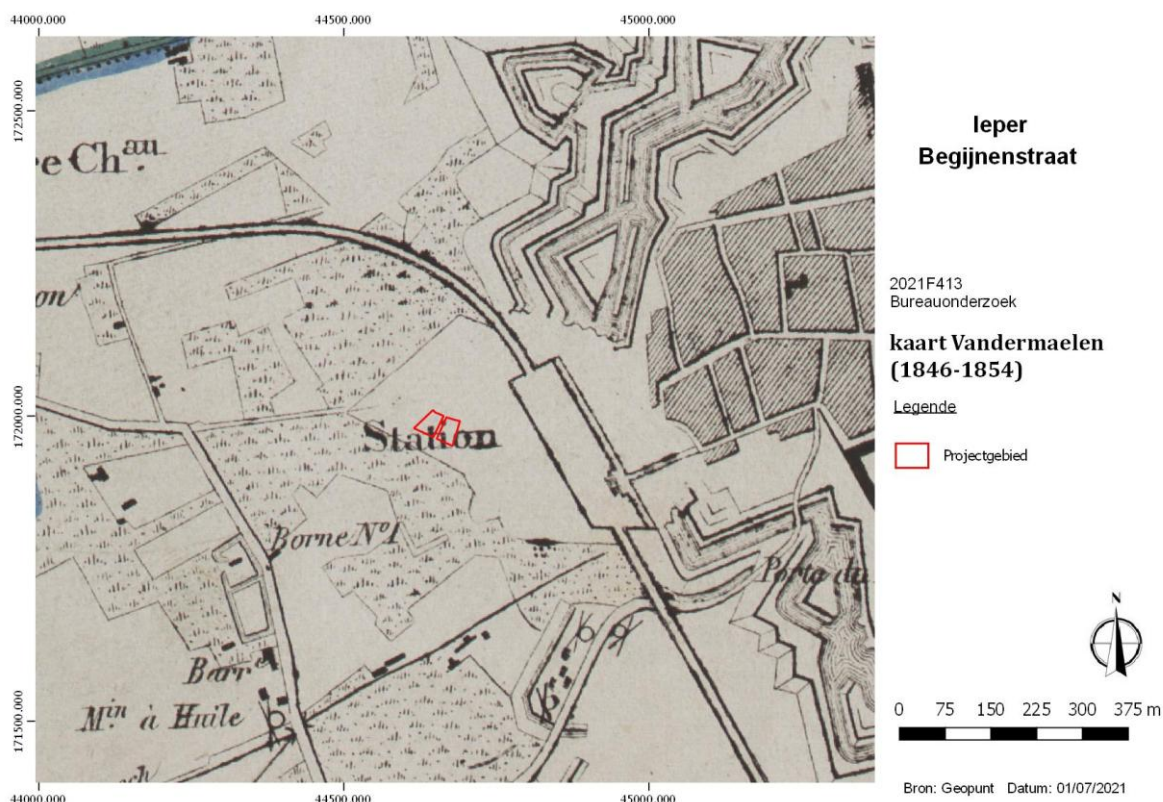
Figuur 30 Detail van de Ferrariskaart (1777) met projectie van het plangebied.. (bron: geopunt)

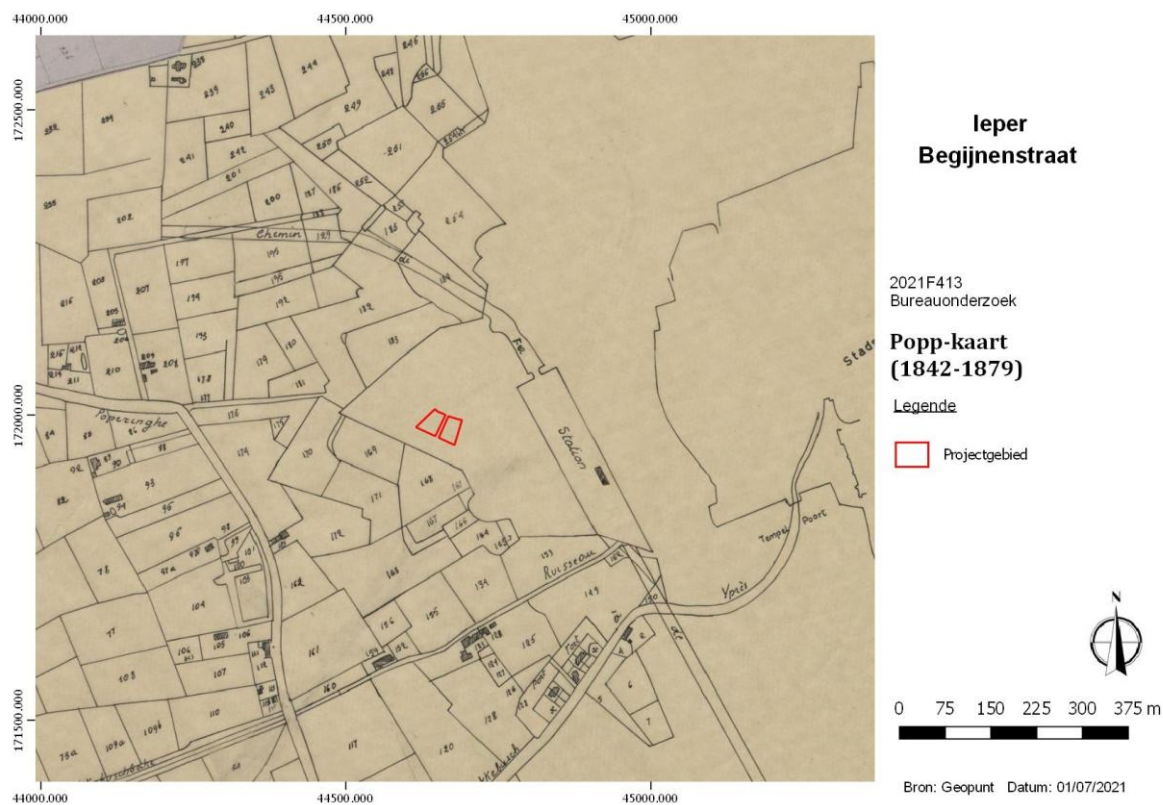
Figuur 31 Vestingbouwkundig principe volgens het Oud Nederlands stelsel. 1. Bastion, 2. Onderwal, 3. Halve Maan, 4. Ravelijn, 5. Bedekte Weg, 8. Glacis, 9. Defensielijn. (bron: Gils s.d.)

Figuur 32 Vestingsfront volgens Vaubans derde manier (Gils s.d.).
1. Tenaille, 2. Ontdubbeld ravelijn, 3. Gekazemateerde toren, 4. Gedetacheerd bastion, 5. Gebroken courtine

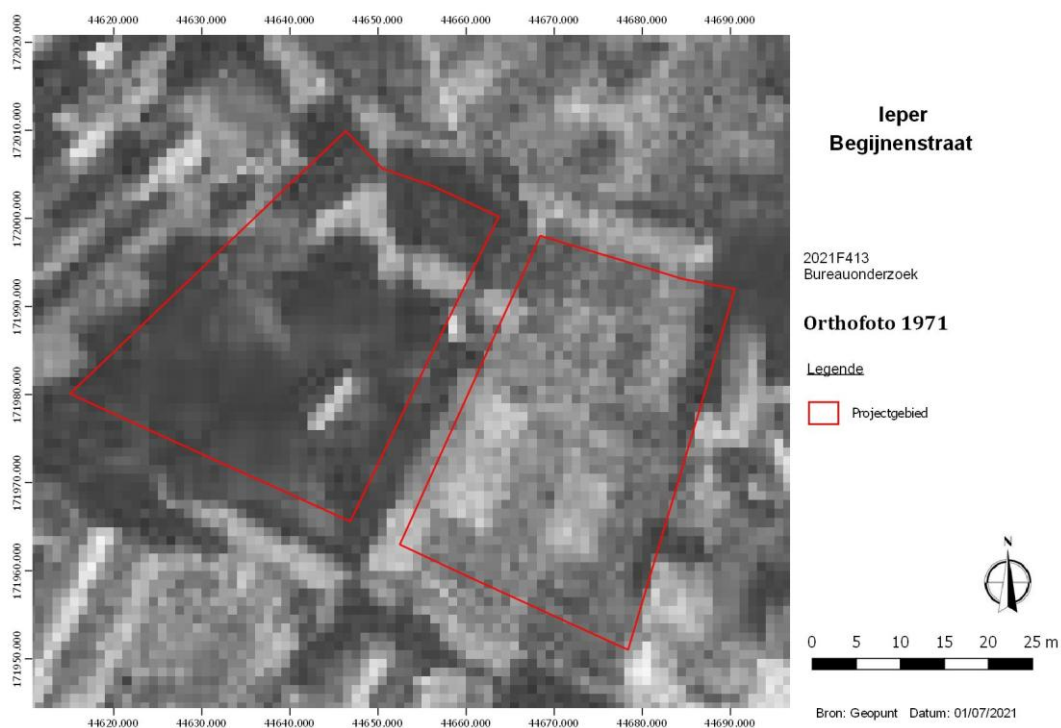
Figuur 33 Kaart Vandermaelen (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)

Figuur 34 Popp-kaart (1842-1879) met aanduiding van het projectgebied. (bron: [Imageviewer Rijksarchief in België](#))

Figuur 35 Loopgravenkaart uit 1917 met aanduiding van het plangebied. (bron: : <https://maps.nls.uk/view/101464900>)

Figuur 36 Orthofoto uit 1971. (Bron: geopunt)

Figuur 37 Orthofoto uit 1979-1990. (Bron: geopunt)

Figuur 38 Orthofoto uit 2013-2015. (Bron: geopunt)

3.6. Archeologische voorkennis

De belangrijkste bron voor de archeologische gegevens werd bekomen via de CAI. In onderstaande lijst worden de relevante CAI-items opgesomd. Voor de interpretatie en met het oog op het formuleren van een goede archeologische verwachting van het plangebied wordt een onderscheid gemaakt tussen archeologische prospecties en opgravingen enerzijds en archeologische en historische indicatoren anderzijds.

Het is pas in de jaren 1980 dat er enig 'voorzichtig' archeologisch onderzoek werd uitgevoerd in het Ieperse. Het late besef dat de stad een ongelooflijk rijk bodemarchief bezit is een verklaring voor dit feit. Men ging er vanuit dat de Eerste Wereldoorlog voor een volledige verwoesting van de Ieperse ondergrond had gezorgd. Dat dit een misvatting was, zou in de toekomst blijken. Archeologie zou zelfs de belangrijkste bron worden voor de Ieperse stadsgeschiedenis.

In de jaren 1980 werden geregeld werfcontroles uitgevoerd waarbij o.a. restanten van de Bourgondische stadsversterking werden onderzocht. De stad nam van eind 1989 tot 1992 zelfs een eigen stadsarcheoloog in dienst.

Een belangrijk moment in het archeologisch verhaal was de oprichting van Archeo7 in 2006. Deze intergemeentelijke dienst (nu IOED CO7) staat in voor de opvolging van archeologisch onderzoek in de streek.

3.6.1. ARCHEOLOGISCHE PROSPECTIES EN OPGRAVINGEN

Cai 162332¹⁹: Ten zuiden van het plangebied, ter hoogte van de Capucienenstraat werd een proefsleuvenonderzoek uitgevoerd. Enkele grachten en greppels, 2 kuil en een paalspoor werden teruggevonden, er kon echter geen datering aan deze sporen worden gegeven. Uit WOI werd een kuil aangetroffen met enkele obussen op houten liggers.

Cai 155676²⁰: Ten noordoosten van het plangebied ter hoogte van de Velodroomstraat werden enkele archeologische vaststellingen gedaan tijdens een controle van de werken. Er werden resten van grachten van het Hoornwerk van Elverdinge aangetroffen.

Cai 7655²¹: Tijdens een controle van de werken ten oosten van de Haiglaan werden funderingen van het Hoornwerk van Elverdinge geregistreerd. Het ging om een minstens 50m lange bakstenen muur, die aan de stadszijde door een dichte rij van steunberen verstevigd wordt en een bruggenhoofd.

Cai 164458²²: Ten zuidoosten van het plangebied ter hoogte van de Dikkebusseweg werd een prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd. Aanleiding van het onderzoek was de geplande bouw van een ondergrondse parkeerkelder. Er werden enkele kuilen en een gracht uit de late middeleeuwen gevonden. Uit de 17de eeuw werd een wallichaam aangetroffen.

Nota ID 6206²³: Net ten oosten van het plangebied, ter hoogte van de Sportstraat werd een proefputtenonderzoek uitgevoerd. Het projectgebied lag ter hoogte van de Vaubanversterking. Meer bepaald werd verwacht het Hoornwerk van Elverdinge aan te snijden. Tijdens het onderzoek werden geen archeologische sporen aangesneden. De bodemprofielen vertoonden een zwaar verstoorde bodemopbouw.

Nota ID 4778²⁴: Ter hoogte van de Haiglaan 16-18 werd een proefputtenonderzoek uitgevoerd. Tijdens het proefputtenonderzoek werd een gracht uit de late middeleeuwen gevonden en verschillende ophogingslagen die in de late middeleeuwen tot de vroegmoderne periode te dateren zijn.

3.6.2. ARCHEOLOGISCHE EN HISTORISCHE INDICATOREN

Cai 71260, 71261, 71262: Ten zuidoosten en ten westen van het plangebied, bevinden zich enkele sites met walgracht. De sites werden 'teruggevonden' aan de hand van de Popp-kaart.

Cai 71387: Ten noordwesten van het plangebied, ter hoogte van de Adriaansensweg bevindt zich een site met walgracht. De hoeve is nog duidelijk binnen de omwalling gelegen. De site met walgracht is zichtbaar op de Ferrariskaart en de Popp-kaart.

Cai 71336: Op deze locatie ter hoogte van het Seminariehof te Vlamertinge bevindt een site met walgracht waarvan de walgracht met opening in het zuiden nog zichtbaar is.

¹⁹ DEVROE A. & CLAESSEN J. 2012.

²⁰ DEWILDE, M. & WYFFELS, F. 2007: pp. 56-58.

²¹ DEWILDE M. en F. WYFFELS 2002:, pp. 55-56.

²² JANSSENS N., VANOVERBEKE R. 2012.

²³ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/6206>

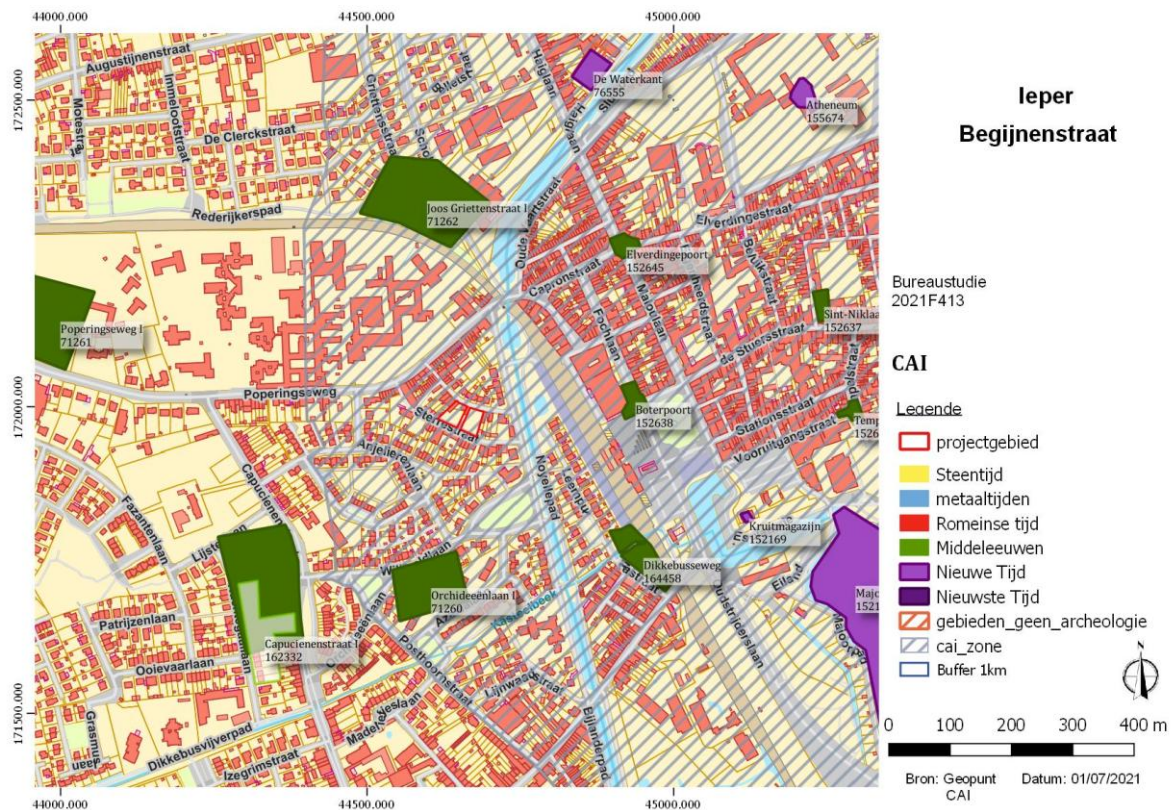
²⁴ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/notas/notas/4778>

Cai 152645²⁵: Ten oosten van het plangebied, op 400m bevindt zich de Elverdingepoort. De poort dateert uit de late middeleeuwen.

Cai 152638²⁶: Ten zuidoosten van het plangebied bevindt zich de Boterpoort.

3.6.3. ARCHEOLOGISCHE NOTA'S

- Ieper Haiglaan 16-18²⁷: naar aanleiding van stedenbouwkundige handelingen werd ten noordoosten van ons plangebied een prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd. Tijdens het proefonderzoek werd een laatmiddeleeuws gracht en verschillende ophogingslagen gevonden. Het kennispotentieel van de aangetroffen resten was te laag om verder onderzoek aan te bevelen.
- Ieper Sportstraat²⁸: ten noordoosten van ons plangebied werd naar aanleiding van stedenbouwkundige handelingen een proefputtenonderzoek uitgevoerd. Ter hoogte van het onderzoeksgebied werden laatmiddeleeuwse bewoningsresten verwacht, mogelijk afgedekt door post-middeleeuwse verdedigingswerken van het type Vauban. Van beide werd echter geen enkel spoor teruggevonden.

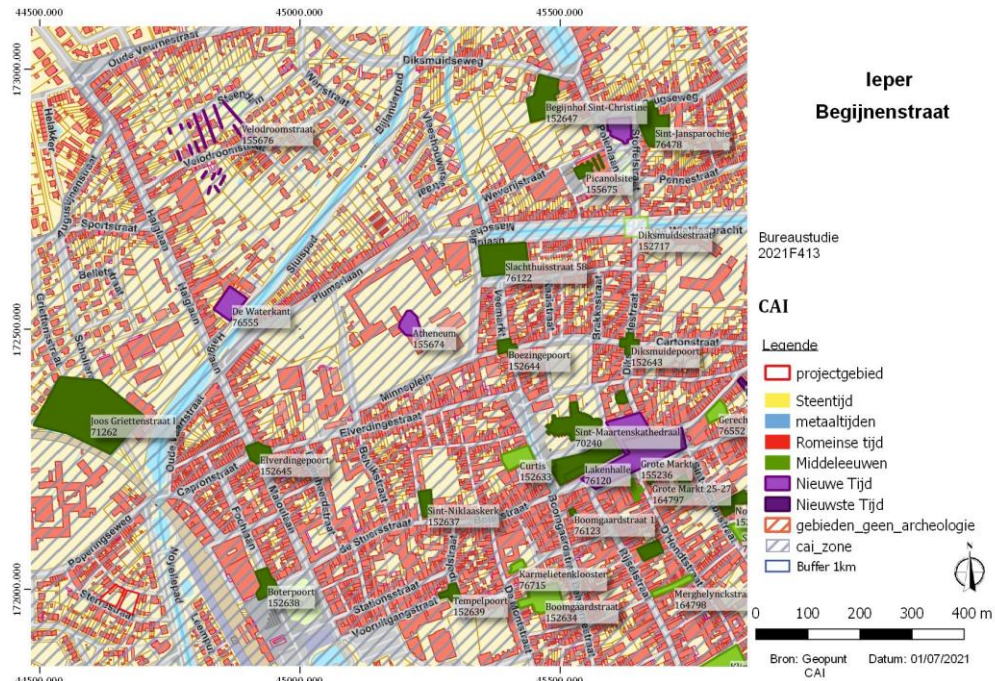
Figuur 39 Centraal Archeologische Inventaris (Cai). (bron: geopunt)

²⁵ MUS, O. 1998: pp. 43-56.

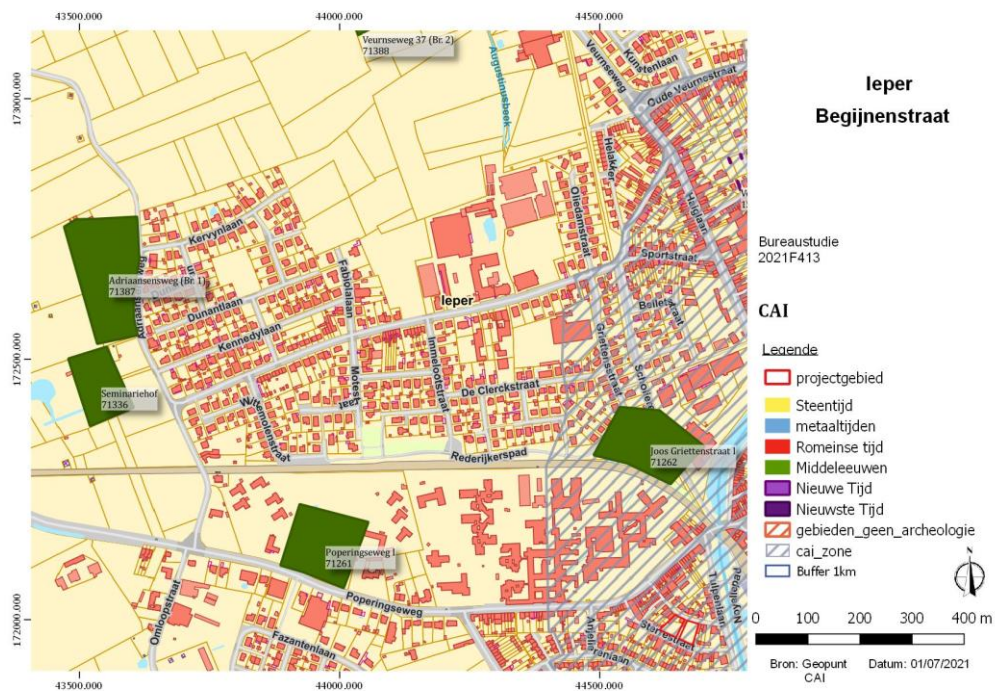
²⁶ Ibidem.

²⁷ [Vooronderzoek Ieper Haiglaan 16-18 | Archeologieportaal Onroerend Erfgoed](#)

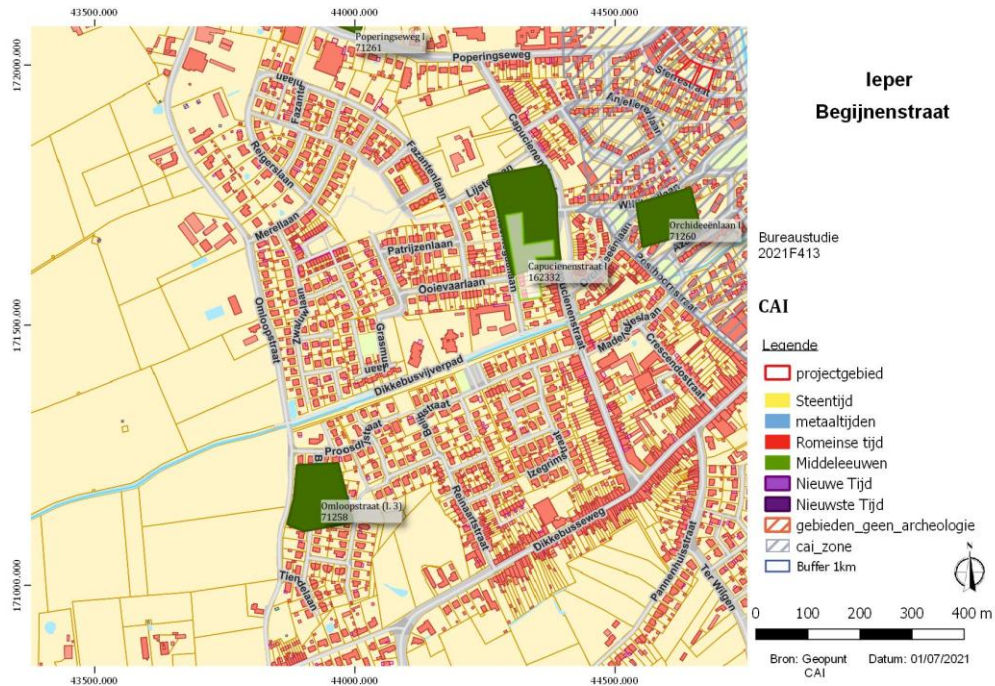
²⁸ [Vooronderzoek Ieper Sportstraat | Archeologieportaal Onroerend Erfgoed](#)

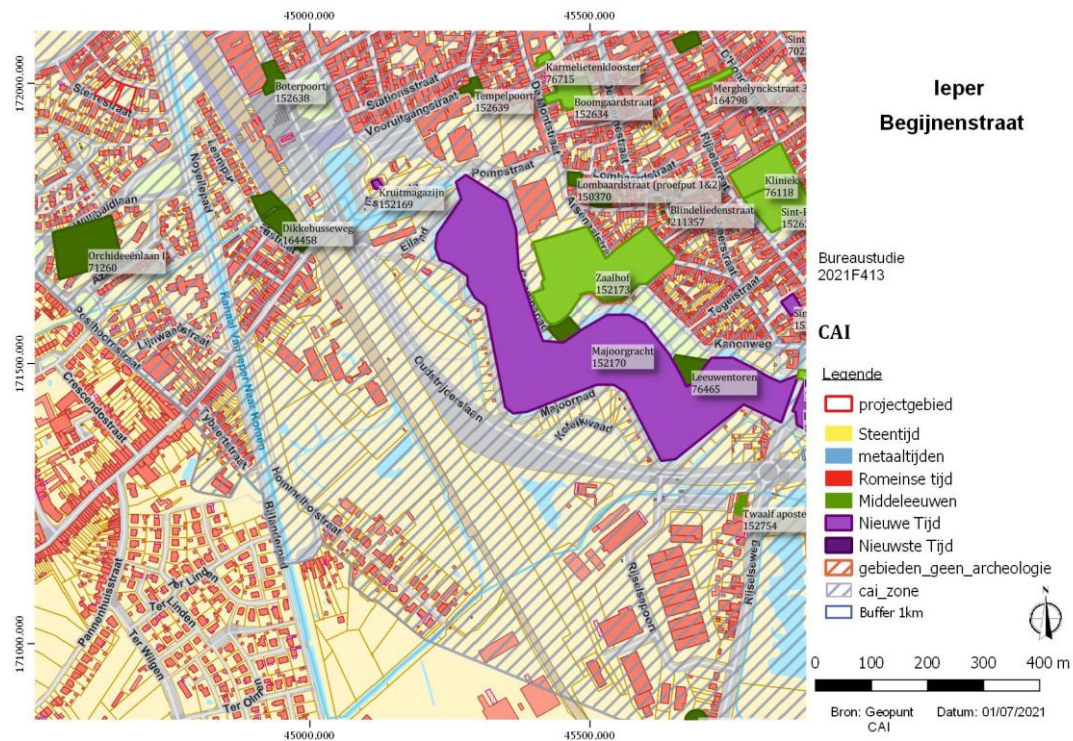
Figuur 40 Centraal Archeologische Inventaris (Cai). (bron: geopunt)

Figuur 41 Centraal Archeologische Inventaris (Cai). (bron: geopunt)

Figuur 42 Centraal Archeologische Inventaris (Cai). (bron: geopunt)

Figuur 43 Centraal Archeologische Inventaris (Cai). (bron: geopunt)

4. Synthese

4.1. Archeologisch verwachtingspatroon

Het plangebied bevindt zich binnen de historische stadskern van Ieper. Voor de periodes ouder dan de middeleeuwen is er voor het projectgebied geen enkele indicatie betreffende aan- of afwezigheid van bewoning. Voor de middeleeuwen maakt het bureauonderzoek wel duidelijk dat de ontstaansgeschiedenis van Ieper minstens teruggaat tot de 11de eeuw. De omgeving kende al sinds de 11de eeuw heel wat bedrijvigheid in de vorm van de vele kasteeldomeinen die zich binnen de regio situeerden. Het is bijgevolg niet uit te sluiten dat er middeleeuwse sporen kunnen worden aangetroffen binnen het plangebied. Tijdens de 17de eeuw situeerde het projectgebied zich steeds buiten de stadskern en mogelijk nabij of op de plaats van de stadgracht. Tijdens de 18de eeuw lag het projectgebied ter hoogte van de vestingwerken, namelijk het hoornwerk van Elverdinge. Dit blijft zo tot het midden van de 19de eeuw, waarna een deel van de vestingen wordt afgebroken.

Besluitend kan gesteld dat er voor de periodes vroeger dan ca. het begin van de 17de eeuw geen gegevens beschikbaar zijn uit het bureauonderzoek om de aan- of afwezigheid van een site binnen het projectgebied te kunnen bevestigen. Sinds de 11de eeuw kende de regio wel veel bedrijvigheid. Het is bijgevolg niet onwaarschijnlijk dat er middeleeuwse sporen kunnen worden aangetroffen binnen het projectgebied alhoewel de eventueel aanwezige resten vermoedelijk deels verstoord kunnen zijn als gevolg van de aanleg van de 18de eeuws versterkingen. Daarnaast bevindt het projectgebied zich op de plaats waar zich in de 18de eeuw het hoornwerk van Elverdinge bevond.

Dit alles maakt de aanwezigheid van een archeologische site zeer waarschijnlijk. De precieze aard en graad van bewaring is echter niet gekend en kan enkel bepaald worden door verder vooronderzoek.

4.2. Onderzoeksvragen

Zijn er archeologische of historische gegevens gekend over de site?

Binnen het plangebied werd nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Historisch kaartmateriaal toont aan dat het plangebied tot de 14de eeuw buiten de stadsomwalling lag. Vanaf de 14de eeuw komt het plangebied binnen de omwalling Uterste Veste te liggen. De Sanderuskaart toont aan dat het plangebied heel vermoedelijk binnen de zone van de stadsgraht ligt. In de 18de eeuw is het plangebied onderdeel van de vestingen. Deze vestingen worden gesloopt in de 19de eeuw. In de loop van de 20ste eeuw verschijnt bebouwing aan de noordzijde van het plangebied. Op vlak van WOI zijn geen relicten zichtbaar op de kaarten.

Zijn er gegevens gekend dat de bodem (deels) verstoord is?

Binnen het plangebied staan 2 niet-onderkelderde woningen/gebouwen.

Zijn er landschappelijke factoren die invloed kunnen hebben op de gaafheid van eventuele archeologische sporen?

Niet van toepassing.

Wat is de impact van de geplande werken op het bodemarchief?

De geplande werken zullen een zekere impact hebben op het bodemarchief, vooral ter hoogte van de funderingen van de nieuwbouw, het zwembad, de putten en de riolering.

Is er een archeologische site aanwezig? Zo ja, wat zijn de karakteristieken en de bewaringstoestand ervan? Wat is de relatie met het landschap? Welke waarde heeft de site?

De aan- of afwezigheid van een archeologische site kan op basis van het bureauonderzoek alleen niet vastgesteld worden.

Wat is de te volgen strategie tijdens een eventueel verder onderzoek en welke bijkomende onderzoeksvragen moeten daarbij beantwoord worden?

Verder onderzoek wordt noodzakelijk geacht, dit wordt toegelicht in het Programma van Maatregelen.

5. Besluit

Naar aanleiding van de bouw van groepswoningen ter hoogte van de Begijnenstraat te Ieper werd een archeologienota opgesteld. Na de afbraak van de huidige gebouwen zullen 13 nieuwe woningen gebouwd worden binnen het plangebied, 6 woningen aan de zijde Begijnenstraat en 7 woningen aan de zijde Sterrestraat. Het plangebied behoort tot de Vlaamse zandleemstreek, aan de rand van enkele heuvelruggen. Binnen het plangebied werd nog geen archeologisch onderzoek uitgevoerd. Historisch kaartmateriaal toont aan dat het plangebied tot de 14de eeuw buiten de stadsomwalling lag. Vanaf de 14de eeuw komt het plangebied binnen de omwalling Uterste Veste te liggen. De Sanderuskaart toont aan dat het plangebied heel vermoedelijk binnen de zone van de stadsgracht ligt. In de 18de eeuw is het plangebied onderdeel van de vestingen. Het plangebied bevindt zich deels ter hoogte van de vestingsgracht, ontdekt ravelijn? en courtine met onderwal. Deze vestingen worden gesloopt in de 19de eeuw. In de loop van de 20ste eeuw verschijnt bebouwing aan de noordzijde van het plangebied.

Bibliografie

<https://www.geopunt.be/kaart>

<https://www.cartesius.be/CartesiusPortal/>

<https://cai.onroerenderfgoed.be/>

<https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/>

<https://maps.nls.uk/ww1/trenches/>

DEVROE A. & CLAESEN J. 2012, Archeologische prospectie met ingreep in de bodem leper - Capucienenstraat, Archebo-Rapport 2012/10.

DEWILDE M., 2010, Westelijk kust-Vlaanderen in de 13de eeuw. De historisch-archeologische afdruk. In: Dewilde M., Ervynck A. & Becuwe F., *Novii Monasterii* vol. 10, pp. 159-174.

DEWILDE, M. & WYFFELS, F. 2007: Vauban in leper (W.Vl.), *Archaeologia Mediaevalis* 30, pp. 56-58.

DEWILDE M. en F. WYFFELS 2002: Vauban in leper en Menen, in *Archaeologia Mediaevalis*, 14-15-16/03/2002, pp. 55-56.

DE LILLE M. K., MASURE D., MEIRLAEN J.-P. & VERHEYE S., 1997, *De Stille kerktoeren. Bijdragen over de leperse St.-Niklaaskerk en -parochie*, leper.

DEWILDE M., 2008, Bouwen met baksteen in middeleeuws leper. In: COOMANS T. & VAN ROYEN H. (eds.): *Medieval Brick Architecture in Flanders and Northern Europe: The Question of the Cistercian Origin*, *Novi Monasterii* 7, pp. 233-241.

DEWILDE M., 1995, Van akker tot Grote Markt (W.-Vl.), in: *Archaeologia Mediaevalis* 18, pp. 38-39, Namur.

GILS Robert, Vauban, in *Vesting 2007/1*, Antwerpen, Simon Stevin Vlaams Vestingbouwkundig Centrum, pp. 2

HANECA K., DEWILDE M., ERVYNCK A., BOEREN I., BEECKMAN H., GOETGHEBEUR P. & WYFFELS F., 2009, De 'houten eeuw' van een Vlaamse stad. Archeologisch en dendrochronologisch onderzoek te leper (prov. West-Vlaanderen). In: *Relicta*, Archeologie, Monumenten- en Landschapsonderzoek in Vlaanderen 4, pp. 99-134.

JANSSENS L., COX L. & VAN REMOORTER O., 2012, *Archeologische opgraving leper Grote Markt 25-27*, BAAC, Rapport 28, Drongen, pp. 1-80.

JANSSENS N., VANOVERBEKE R. 2012: Archeologische prospectie met ingreep in de bodem in leper, Dikkebusseweg, Baac Archeologische Rapporten 39, Drongen.

MOENS J., 2011, Middeleeuws leer uit archeologisch onderzoek op de Grote Markt in Dendermonde, *Relicta* 7, pp. 37-66.

MUS O., e.a., 1992, *Omtrent de vestingstad leper*. Koning Boudewijnstichting, Brussel.

MUS O., 1996, L'évolution de la Ville d'Ypres depuis l'origine jusqu'à 1400. In: DEWILDE M., ERVYNCK A. & WIELEMANS A. (eds.): *Ypres and the Medieval Cloth Industry in Flanders, Archaeological and Historical Contributions - leper en de middeleeuwse lakennijverheid in Vlaanderen, Archeologische en historische bijdragen, Archeologie in Vlaanderen Monografie* 2, Brussel, pp. 43-56.

MUS, O. 1998: L'évolution de la ville d'Ypres depuis l'origine jusqu'à 1400 In: Dewilde, M., Ervynck, A. & Wielemans, A. (eds.), *Ypres and the medieval cloth industry in Flanders*, pp. 43-56.

S.N., 1999, *Notices sur la place d' Ypres et son démantèlement: 1830-1858*, Genootschap voor geschiedenis en vestingbouwkunde, leper.

S.N., 2007, *Vauban en de leperse vestingen, Catalogus tentoonstelling 24 november 2007 tot 26 januari 2008*, Stadsarchief leper, leper.

STUBBE L., DENDOOVEN D., TERMOTE J. en VANDERGHOTE P., 2003, *Vesting leper. Wandeling in een historisch landschap*. OKV, Drukkerij L. Vanmelle nv, Gent.

TERMOTE J., 1992, De stadsverdediging van leper vóór 1388. In: Van Acker J., *Wevend aan het verleden*. De rode Bles, Veurne, pp. 219-228.

VANROLLEGHEM A. 2006. *leper à la carte. De leperse vestingen in kaart gebracht*. leper, Erfgoedcel leper.

VERDEGEM S., VERVOORT R., TOMBEUR L., DE SMAELE B. 2013: *Resten van vesten te leper (Maarschalk Franchlaan, Rudyard Kiplinglaan, Gildenstraat)*, *Adede Archeologische Rapporten* 32, Gent.

Figurenlijst

Figuur 1 Kaart historische stadskern Ieper (blauw) en aanduiding van het plangebied (rood kader). (bron: Historische stadskern van Ieper Inventaris Onroerend Erfgoed)	5
Figuur 2 Beslissingsboom, criteria bij omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen, deel 1. (bron: Agentschap Onroerend Erfgoed)	5
Figuur 3 Topografische kaart met aanduiding van het plangebied (bron: geopunt, NGI)	8
Figuur 4 Detail van de topografische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt, NGI)	8
Figuur 5 GRB-basiskaart met aanduiding van het plangebied en betrokken perceelnummers. (Bron: geopunt)	9
Figuur 6 Recente orthofoto met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt)	10
Figuur 7 Plan bestaande toestand. (bron: opdrachtgever)	11
Figuur 8 Inplantingsplan nieuwe toestand.(bron: opdrachtgever)	11
Figuur 9 Funderings- en rioleringsplan loten 1-3. (bron: opdrachtgever)	12
Figuur 10 Funderings- en rioleringsplan loten 4-6. (bron: opdrachtgever)	12
Figuur 11 Funderings- en rioleringsplan loten 7-9 . (bron: opdrachtgever)	13
Figuur 12 Funderings- en rioleringsplan loten 10-13 . (bron: opdrachtgever)	13
Figuur 13 Digitaal Hoogtemodel met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)	14
Figuur 14 Detail van het digitaal hoogtemodel met hoogteprofielen. (Bron: geopunt)	15
Figuur 15 Hoogteprofiel 1. (Bron: geopunt)	15
Figuur 16 Hoogteprofiel 2. (Bron: geopunt)	15
Figuur 17 Potentiële bodemerosekaart met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)	16
Figuur 18 Tertiair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt)	17
Figuur 19 Quartair geologische kaart met aanduiding van het plangebied. (Bron: geopunt)	18
Figuur 20 Bodemkaart met projectie van het plangebied. (Bron: geopunt)	19
Figuur 21 Ieper tijdens de 1de – 12de eeuw. (bron: MUS, 1998, fig. 2)	20
Figuur 22 De stadsontwikkeling van Ieper in de 11de-13de eeuw (DEWILDE 2015, 6). Legende: 1. Ieperlee; 2. Vallei van de Ieperlee, aangeplempt in 13A; 3. Sint-Maartensmotte en neerhof, 11B; 4. Omwalling van de Sint-Martinus en Sint-Pietersparochie (11de-12de eeuw).	21
Figuur 23 Stadsomwalling van Ieper in de eerste helft van de 14de eeuw met aanduiding van het projectgebied, binnen de <i>Uterste Veste</i> (© TERMOTE, 1992, p. 226)	22
Figuur 24 Detail Gravure Guillaume de Tielt (1610) met aanduiding van het projectgebied in het rood (Stedelijk Museum Ieper, inventarisnummer: SM 3185).	25
Figuur 25 Het stadsplan van Thévelin-Destrée (bron: MOERMAN M., 2010, p. 127.)	26

Figuur 26 Plan van Sanderus uit het midden van de 17 ^{de} eeuw met aanduiding locatie projectgebied. (bron: https://uurl.kbr.be/1607961)	27
Figuur 27 Projectgebied weergegeven op het Plan van Ieper met weergave van het eerste project van Vauban, ca. 1744 (Bron: SAI, Kaarten en Plannen, nr. 12 s.n.)	28
Figuur 28 Projectgebied weergegeven op het plan van Ieper met weergave van het tweede project van Vauban, ca. 1774 (Bron: SAI, Bibliotheek, 949.33/EPE/)	29
Figuur 29 Ferrariskaart (1777) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)	30
Figuur 30 Detail van de Ferrariskaart (1777) met projectie van het plangebied.. (bron: geopunt)	30
Figuur 31 Vestingbouwkundig principe volgens het Oud Nederlands stelsel. 1. Bastion, 2. Onderwal, 3. Halve Maan, 4. Ravelijn, 5. Bedekte Weg, 8. Glacis, 9. Defensielijn. (bron: Gils s.d.)	31
Figuur 32 Vestingsfront volgens Vaubans derde manier (Gils s.d.).	31
Figuur 33 Kaart Vandermaelen (1846-1854) met aanduiding van het projectgebied. (Bron: geopunt)	32
Figuur 34 Popp-kaart (1842-1879) met aanduiding van het projectgebied. (bron: Imageviewer Rijksarchief in België)	33
Figuur 35 Loopgravenkaart uit 1917 met aanduiding van het plangebied. (bron: : https://maps.nls.uk/view/101464900))	33
Figuur 36 Orthofoto uit 1971. (Bron: geopunt)	33
Figuur 37 Orthofoto uit 1979-1990. (Bron: geopunt)	34
Figuur 38 Orthofoto uit 2013-2015. (Bron: geopunt)	34
Figuur 39 Centraal Archeologische Inventaris (Cai). (bron: geopunt)	36
Figuur 40 Centraal Archeologische Inventaris (Cai). (bron: geopunt)	37
Figuur 41 Centraal Archeologische Inventaris (Cai). (bron: geopunt)	37
Figuur 42 Centraal Archeologische Inventaris (Cai). (bron: geopunt)	38
Figuur 43 Centraal Archeologische Inventaris (Cai). (bron: geopunt)	38